

Valentin Jež

Besednjak

Valentin Jež

Besednjak

izrazov

v Šri Aurobindovih spisih

Arja

Izraze v besednjaku je izbral, prevedel in uredil Valentin Jež.
Besedilo je lektorirala Alenka Šivic-Dular

Slika na platnici:
Mamalapuram, Indija
Spust Višnuja (izklesano v živo skalo).

Delo posvečam
Lidiji,
s katero sva dvajset let skupaj hodila po poti celostne joge.

Uvod

Čemu Besednjak? Bralcem je potreben zaradi tega, ker pomen nekaterih besed in izrazov, ki jih uporablja Šri Aurobindova celostna joga, ni vedno enak tistemu iz vsakdanje pogovorne rabe, pa tudi tistim iz knjižne uporabe ne. Tako n.pr. beseda “duhoven” pri Šri Aurobindu pomeni tisto “kar se nanaša na duhovno (višjo) zavest”. Seveda je spet treba vedeti, kaj je duhovna ali višja zavest. V celostni jogi je to tista zavest, ki obsega ravni nad umom oziroma osrednje delovanje človeka s teh ravni in na teh ravneh in ne delovanje z vitalne ali umske ravni kot je dandanes značilno za veliko večino ljudi. Takih in podobnih neenakosti med običajnim pomenom in uporabo besed v celostni jogi je veliko, saj je celostna joga razčlenjen psihološki sistem in ima zato razčlenjeno tudi strokovno terminologijo.

Drugi odgovor na vprašanje o potrebi Besednjaka je ta, da knjige o jogi nasploh in tako tudi tiste o celostni jogi vsebujejo veliko sanskritskih besed, ki v naših logih niso poznane. Te besede so potrebne iz podobnega razloga, kot je tisti, ki smo ga omenili zgoraj. Besede v evropskih jezikih nimajo tako natančnega pomena kot v sanskritu. Tako ima npr. beseda “duša” v slovenščini več pomenov (glej SSKJ) za razliko od besede *atman*, ki je v jogi uporabljana zelo natančno.

Besednjak je pripravljen za bralke in bralce slovenskih prevodov Šri Aurobindovih knjig. Obsega namreč besede iz prevodov, ki so izšli doslej. Seveda ima to pomanjkljivost, da smo namerno in verjetno tudi nenamerno izpustili kakšno besedo, ki bi jo kak drug sestavljalec vključil v knjigo.

Sanskritske besede v slovarčku so fonetično poslovenjene. Poslovenili smo besede tako, kot jih je Šri Aurobindo pisal v

svojih angleških besedilih npr.: ch > č, j > dž, sh > š, y>j itd. . Veliko besed je Šri Aurobindo v angleškem besedilu pisal z veliko začetnico, kar je za angleščino še sprejemljivo, slovenski pravopis pa tako rabo odsvetuje. Zato smo se velikim črkam, kolikor le mogoče izogibali.

Besednjak je izdelan s pomočjo knjige: Glossary of Terms in Sri Aurobindo's Writings, Sri Aurobindo Ashram, Pondicherry 1978 in slovarčkov v slovenščini objavljenih Šri Aurobindovih knjig.

Na koncu nekaterih pojasnil so v oklepajih podatki o viru, iz katerega je citat. Prva številka se nanaša na številko knjige v zbirki Sri Aurobindo Book Centenary Edition (SABCE), druga številka pa na stran v knjigi. Zbirka vsebuje naslednja dela:

- 1 Bande Mataram, Early Political Writings - I
- 2 Karmajogin, Early Political Writings - II
- 3 Harmony of Virtue, Early Cultural Writings
- 4 Writings in Bengali
- 5 Collected Poems, The Complete Poetical Works
- 6 Collected Plays and Short Stories, Part One
- 7 Collected Plays and Short Stories, Part Two
- 8 Translations, From Sanskrit and Other Languages
- 9 The Future Poetry
- 10 The Secret of the Veda
- 11 Hymns to the Mystic Fire
- 12 The Upanishads
- 13 Essays on the Gita
- 14 The Foundation of Indian Culture
- 15 Social and Political Thought
- 16 The Supramental Manifestation and Other Writings
- 17 The Hour of God and Other Writings
- 18 The Life Divine, Book One and Book Two, Part One

- 19 The Life Divine, Book Two, Part Two
- 20 The Synthesis of Yoga, Parts One and Two
- 21 The Synthesis of Yoga, Parts Three and Four
- 22 Letters on Yoga, Part One
- 23 Letters on Yoga, Parts Two and Three
- 24 Letters on Yoga, Part Four
- 25 The Mother; With Letters on the Mother
- 26 On Himself, Compiled from Notes and Letters
- 27 Supplement
- 28 Savitri - A Legend and a Symbol I
- 29 Savitri - A Legend and a Symbol II
- 30 Index and Glossary

Poleg citatov iz zbirke jih je nekaj (Guid) tudi iz dela Nagin Doshi: Guidance from Sri Aurobindo: Letters to a Young Disciple. Sri Aurobindo Ashram Trust 1974. Nekateri citati (Šak) so iz knjige Sir John Woodroffe: Sakti and Sakta, Ganesh and Co., Madras 1987

A

abheda – Odsotnost razlik, čistost.

abhajam – Neustrašnost.

abhimana – Samospoštovanje, (užaljen) ponos.

abhjasa – Urjenje, praksa, prizadevanje.

Absolut – Tako kot je cilj budistične joge doseči nirvano, je cilj vedantskih poti doseči Brahmana (Absolut).

"Z Absolutom mislimo nekaj večjega od nas, večjega kot veselje, v katerem živimo, najvišjo resničnost tistega presežnega bivanja, ki mu pravimo Bog, nekaj, brez česar vsega tega, kar vidimo ali česar se zavedamo kot obstoječega, ne bi bilo, ne bi obstajalo niti za hip. Indijska misel to imenuje Brahman, evropska misel pa Absolut, ker je samoobstojno, kar pomeni odvezano vseh vezi relativnosti." (18,375)

"Absolut je neizrekljivi X, presegajoči, osnovni in notranji ter bistveni v vsem, kar lahko imenujemo obstoj ali neobstoj." (18,477)

ačarja – Mojster, učitelj.

adaiva – Nebožanski. Nebožanski vzgibi so ostanki človekove živalske preteklosti in izhajajo iz fizične in vitalne zavesti ter ga vlečejo navzdol, stran od božanskega. Na duhovni poti skušamo takšne vzgibe zamenjati s plemenitejšimi in božanskimi vzgibi. Zaradi tega imajo mnoge joge začetno prečiščevalno fazo, ki praktično traja skoraj do konca poti.

adept – Izvedenec v kakem nauku.

adeš – Glas, ukaz; mišljen je notranji ukaz od zgoraj.

adhara, adhar – Posoda, shramba; sestav uma, življenja in telesa, ki ga štejejo za posodo duhovne zavesti in sile.

adharma – Nepravičnost, zlo.

adja šakti – Prvotna moč. Najvišja zavest in moč nad svetovi.

advaita – Monizem: znana je advaita vedanta. Indijska. filozofija, ki jo je razvil veliki mislec in svetnik Šri Šankaračarja (788 – 820).

advaita vedanta – Monistična smer vedante. Vedanta je indijski filozofski sistem, ki sloni na upanišadah, delu starih indijskih spisov imenovanih Vede.

agni – Božanstvo ognja. Psihološko: božanska volja, v celoti navdahnjena z božansko modrostjo in eno z njo, ki je dejavna in izvršilna moč zavesti Resnice.

adžnja – Ukaz.

adžnja čakra – Glej: Čakra.

agnosticizem – Filozofsko stališče, po katerem objektivnega sveta ni mogoče popolnoma spoznati.

ahaituki bhakti – Čaščenje brez motiva. Popolno čaščenje.

ahankar(a), ahamkar(a) – Jazstvo, ločujoči občutek ega, ki povzroča, da se vsakdo počuti ločen posameznik. Načelo individuacije, ego.

ahimsa – Nenasilje. Izogibanje temu, da bi prizadeli ali celo ranili katero koli živo bitje. Ena od prepovedi, ki jih v svojih Sutrah o jogi navaja Patandžali kot sestavino pripravljalne faze v radža jogi.

Ahriman – Duh teme ali zla, počelo zla.

aisthesis – Občutenje, uživanje lepote.

akarta – Nedejaven.

akaša – Statično počelo širjenja, ki je večna matrica vsega.

aktivna metoda – Šri Aurobindo je to metodo prakticiral v svojih začetnih korakih na poti joge v Barodi (1904) po navodilih jogija Bhaskar Leleja iz Maharaštre. Izkušnje opisuje takole: "Sedi in meditiraj," je rekel, "toda nikar ne razmišljaj, temveč samo opazuj svoj um. Videl boš, kako misli vstopajo vanj. Preden pa vstopijo, jih odženi stran od svojega uma, dokler ne bo sposoben popolne tišine." Nikoli prej nisem slišal, da misli vidno vstopajo v um od zunaj, vendar pa mi tudi ni prišlo na misel, da bi se spraševal ali je to res in mogoče, temveč sem kratko malo sedel in to naredil. Moj um je v hipu postal tako tih kot brez vetrno ozračje na kakšnem visokem gorskem vrhu, potem pa sem čisto konkretno videl prihajati neko misel od zunaj in potem še eno. Odgnal sem ju proč, še preden sta mogli vstopiti in se ugnezditi v možganih in v treh dneh sem bil prost. (26,84)

akšara – Negibljivi.

amrita – Nesmrtnost, nektar nesmrtnosti.

anahata – Glej: Čakra.

anahata – Glas brez udarca, plosk ene same roke.

Ananda – Božanska radost, blaženost. "Ananda je prava narava blaženosti kozmične Zavesti in v dejavnosti njena radost samoustvaritve in samodoživetja." (15,93)

Ananda je lepota, blaženost čisto zavestnega bivanja in energije, v nasprotju z življenjem občutkov in čustev, ki so odvisni od zunanjih dotikov življenja in snovi ter njihovih pozitivnih in negativnih odzivov, radosti in žalosti, ugodja in bolečine. Ananda je božansko nasprotje nižjih čustev in čutnega bitja. (12,85)

anandamaja – Vseblažen, poln Anande.

anandamaja puruša – Bit blaženosti. Poponoma blaženo bitje.

ananta – Neskončen.

anantaguna – Neskončna lastnost.

anitjamasukham – Prehoden in nesrečen.

anna – Hrana.

anor anijan atarkjam anupramanat – Je finejši celo od prvinske finosti in ga zato z razumom ne dosežemo.

anta – Konec.

antaradžnjana – Notranje spoznanje, vsevednost.

antaratman – Notranja bit.

antarjamin – Notranji vladar, najvišje Bitje, kot je prisotno v predelu srca.

anubhava – Intuitivno izkustvo.

anumana – Sklepanje.

anumanta – Privolitev, pristanek.

anusthana – Religiozna praksa, opravljanje rituala.

aparabhakti – Pripravljalna (nižja) ljubezen.

apara prakriti – Nižja narava, narava v svoji nižji manifestaciji nevednosti.

aparigraha – Nekopičenje.

aparokša – Spoznanje, vedenje, ki ga dobimo z izkustvom.

aprakaša – Tema.

apavritti – Inertnost, negibnost, topost.

aprijam – Neprijetno, neljubo.

aptakama – Zadovoljen želja.

aradhana – Čaščenje Božanskega.

Ardžuna, Ardžun – Eden glavnih junakov v Mahabharati, indijski epski pesnitvi. V Bhagavadgiti mu Šri Krišna pokaže pot duhovne izpolnitve.

arhat – Vredni; povzdignjeni. V budizmu je to oseba, ki se je povzdignila oziroma povzpela visoko nad vsakdanji svet.

aristos – Najboljši (gr.).

Arja (Arya) – Filozofska revija, ki jo je v letih 1914 – 1921 Šri Aurobindo izdajal v Pondicherryju najprej skupaj s francoskim učenjakom Paulom Richardom, nato pa sam.

Arjama, Arjaman – Težeči. Stremeči. Težeča ali strmeča možnost in delovanje Resnice, ki človeku prinese zmožnost moči in tapasje.

arta – Bhakta, iskalec, ki ga žene občutek bede. Znebil bi se rad rojstva in smrti, ker se je naveličal sveta.

artharatin – Bhakta, ki ga žene občutek greha. Išče pravičnost in bi rad dosegel božje kraljestvo na zemlji.

arupa – Brezobličen.

asana – Telesni položaj. V hathajogi so predvideni razni položaji telesa, s katerimi iskalec postopoma obvladuje telo. V radžajogi pa je kot asana priporočen položaj za meditacijo. Asan za meditacijo je več vrst npr. sukhasana, virasana, siddhasana, padmasana. Za mnoge zahodnjake je najprimerneje, da sedijo na stolu s hrbtom, naslonjenim na naslonjalo, in rokami na kolenih. Stopala se morajo v celoti dotikati tal, v kolenih pa naj noge tvorijo pravi kot.

asat – Nebitje, neobstajanje, nič. Kar ni razodeto v pojavnem stvarstvu, je onkraj pojavnosti in tudi ni zajeto v temelje sedanje pojavnosti resničnosti,

asteja – Neprilaščanje.

asura – Beseda se je v vedah uporabljala kot poimenovanje za bogove, kasneje pa za demone (v tem pomenu se uporablja tudi tu). Asure so močna in mogočna bitja poumljene vitalne ravni bivanja.

asurične sile – Sovražne sile, s katerimi delujejo asure.

"Asure in tudi druga sovražna bitja, rakšaše, pišače in druga, spominjajo na hudiče v krščanski tradiciji, nasprotujejo božanskim namenom in razvoju človeka." (22,394)

"Sovražne so tiste sile, ki poskušajo spreveči vse in se upirajo Božanskemu ter nasprotujejo jogi." (22,397)

ašram – Bivališče mojstra duhovne filozofije, v katerem sprejema in prenočuje tiste, ki pridejo k njemu, da bi se učili in urili v tej disciplini (jogi).

ašubha karma – Slaba dejanja.

ašvattha – Indijski figovec (simbolizira vesoljno pojavnost).

ateist – Kdor ne veruje v boga.

atmadžnjana – Spoznavanje samega sebe.

atman – Individualna duša, istovetna z Brahmanom, brezosebnim Absolutom, se pravi, da je njegov individualni vidik.

"Atman je duhovno bitje nad umom." (24,1129)

"Atman je naša prava bit, je Brahman. Je čisto, nedeljivo Bitje, samorazsvetljujoče, samoosredotočeno v zavesti, samoosredotočeno v sili, samorazveseljujoče. Njegovo bivanje je luč in blaženost. Je brezčasen, brezprostoren in prost." (12,87)

Atman (skt.), bit, Self (ang.), Selbst (nem.), tudi višji Jaz, pravi Jaz, Sebe. Bit (z malo začetnico) je naše samobivajoče bitje.

atmanam sarvabhutešu sarvabhutani čatmani – Jaz v vsem bivajočem in vse bivajče v Meni (Iša 6, Gita 6,29).

atmarati – Mir in radost, ki sta sestavna dela biti.

atmatjaga – Samopozabljenje.

atmavidja – Spoznanje samega sebe.

Auroville – Naselje okrog 10 km oddaljeno od Pondicherryja, po zamisli Matere zasnovano kot mesto, kjer naj bi posameznik imel mnogo večje možnosti za svoj vsestranski razvoj, kot jih omogočajo druge bivalne okoliščine.

avadhuta – Dobesedno: "Otresen". Asket, ki je opustil posvetne vezi.

avatar – Božansko utelešenje. Zaradi posebne potrebe, ki jo kažejo dogodki na Zemlji, se Božansko razodene v obliki, v človeški podobi. Tak človek ima vse značilnosti ljudi, vendar pa z dosti vijšo, globljo in širšo zavestjo. Različna verstva poznajo različno število avatarjev. Tako prizna npr. krščanstvo samo enega, tj. Jezusa Kristusa, višnuizem jih pozna deset, od katerih se jih je devet že pojavilo (med njimi Rama, Krišna, Buda), zadnji, Kalki, pa se bo pojavil na koncu naše dobe. Včasih v višnuizmu naštevajo tudi dvaindvajset avatarjev.

"Beseda avatar pomeni spust. Gre za spust Božanskega pod črto, ki ločuje božanski svet ali stanje od človeškega." (13,148)

"Utelešenje ... je nekaj posebnega in svojskega za individual-

no bitje. Je nadomestitev osebe božanskega bitja s človeško osebo, ki se vtihotapi v vse vzgibe, tako da pride do dinamične osebne spremembe v vseh vzgibih in celotni naravi, in to ne le do spremembe značaja zavesti ali popolne predaje v njegove roke, temveč do prefinjene notranje osebne spremembe. Tudi kadar gre za utelešenje od rojstva, so prevzeti človeški elementi, ob spustu pa pride do popolne zamenjave zavesti." (22,111)

Avgust (lat. Augustus) – Gaius Julius Caesar Octavianus (63 pr. n. št. – 14 n. št.), prvi rimski cesar.

avidja – "Razodevanje napreduje v dveh podobah: Vidja in avidja, zavesti o enosti in zavesti o mnogoterosti." (12,105)

avidja-karma-samsara – Grozljivi ciklus nevednosti, ki poraja dejanja, ki so vzrok za ponovno rojstvo.

avjako vjaktat parah – Nerazodeto Najvišje onkraj razodetega.

avra – Telesnemu očesu nevidno ozračje ali okolna zavest stvari in bitij.

B

baba – Sveti človek, oče.

bhadžan – Petje skupine častilcev, navadno v spremljavi glasbil, tudi pesem čaščenja, ki jo poje takšna skupina.

Bhaga – Božanstvo kot gospod uživanja. Božanski uživalec v človeku.

bhagavan – Gospod, najpogostejše ime za boga.

Bhagavadgita – Glej: Gita.

Bhagavata – Šrimad bhagavatam, tudi Bhagavata purana.

bhakta – Častilec, oboževalec.

bhakti – Oboževanje, čaščenje Božanskega, ljubezen do Božanskega.

"Bhakti je čaščenje Božanskega, ljubezen in oboževanje in želja duše po najvišjem." (13,269)

"Bhakti ni doživetje, je stanje srca in duše. To je stanje, ki se pojavi, ko je dušno bitje prebujeno in v ospredju." (23,776)

"Narava bhakti je oboževanje, čaščenje, samodarovanje tistemu, kar je večje od nas; narava ljubezni pa je čustvo ali teženje po večji bližini ali združitvi. Za oboje je značilno Samopredajanje. V jogi je potrebno oboje in vsako od obojega dobi polno moč šele, kadar ga podpira drugo." (23,776)

bhaktijoga – Joga čaščenja. Poteka s samoizročanjem častilca najvišji osebi, ki jo izraža išta devata. V postopku častilec uporablja najrazličnejše pripomočke za oblikovanje, prefinjanje in izražanje svoje ljubezni do Božanskega.

bhasman – Sveti pepel.

bhava – Subjektivno stanje ali počutje; nastajanje; naravnost.

bheda – Popolna različnost.

bhedabheda – Različnost in istost.

bhukti – Čutno uživanje.

bidža – Seme.

Bit – (skt. Brahman), Self, ki ga najdemo v angleškem izvirniku, prevajamo z Bit (Jaz, Samo).

bit – Človekov pravi resnični jaz, bit (skt. atman), bit za razliko od Biti, ki pomeni substrat vsega, kar obstaja. Ne pomeni pa površinskega jaza, osebnosti, ampak bistvo človeka, našo samoobstoječo zavestno bit.

biti k Biti – Duše k Božanskemu.

Bit, Zavest in Blaženost – V originalu: Existence, Consciousness and Bliss, ki ga v sanskritu poimenujejo Sat-Čit-Ananda ali Sačidananda.

"Bog je Sačidananda. Razodeva se kot neskončno bivanje, katerega bistvo je zavest, njeno bistvo pa blaženost, radost sama po sebi. Ob tem ko spoznava svojo pestrost in kot bi težila po svoji pestrosti, postane vesolje." (12,96)

bodhisatva – V budizmu posameznik, ki mu je usojeno, da postane buda v tem ali naslednjem življenju. V budistični šoli mahajana je bodhisatva tisti, ki se je toliko razvil, da nirvano v življenju lahko doseže, a je to namerno opustil z namenom, da jo pomaga doseči drugim. Bodhisatve spoštujejo in častijo enako kot samega Gautama Budo.

Bog – "Bog je edina stalna in večna Resničnost. On je edini zato, ker ni ničesar drugega, kajti vse bivanje in nebivanje je on. Je stalen in negibljev, saj gibanje vključuje spremembo v prostoru in v času. On pa, ki je onkraj časa in prostora, je nespremenljiv.

V sebi nosi večnost, vse, kar je, kar je bilo ali kar kdaj koli bo, zato ne narašča in se ne zmanjšuje. Je onkraj vzročnosti in relativnosti in zato v njegovem bitju ni sprememb v odnosih." (12,78)

bogovi – "Bogovi ... so po izvoru in v svojem bistvu trajne emanacije Božanskega, ki jih pošilja z Najvišjega presežna Mati, adja šakti; v svojem vesoljnem delovanju so osebnosti in moči Božanskega, vsaka s svojim neodvisnim kozmičnim položajem, vlogo in delom v vesolju; niso brezosebne entitete, temveč vesoljne osebnosti, čeprav se lahko in se navadno dejansko zakrivajo z gibanjem bezosebnih sil, toda medtem ko se v preukumu in trojnem svetu kažejo kot neodvisna bitja, se v nadumu vrnejo v Eno in so v njem združena v enem samem ubranem delovanju kot mnogotere osebnosti samoedine osebe, božanskega purušetama," (22,383-4)

Borgia, Aleksander (1431 – 1503) – Pokvarjen, razvraten, posveten in ambiciozen papež.

božanska gnoza – Najvišje spoznanje in vednost eno izmed imen za nadumsko zavest resnice

božanska ljubezen – "Božanska ljubezen je dveh vrst: Božanska ljubezen stvarstva in duš, ki so njen del, in ljubezen iskalca ter ljubezen do božanskega ljubimca. Vsebuje osebni in brezosebni element, vendar je osebni osvobojen vseh nižjih elementov ali vezi z vitalnimi in fizičnimi instinkti." (23,764)

"Božanska ljubezen, ki je v srcu vsega stvarstva in najmočnejša od vseh odrešujočih in ustvarjalnih sil, je bila doslej najmanj prisotna v zemeljskem življenju, najmanj uspešno odrešujoča, najmanj ustvarjalna. Človeška nprav je ni bila zmožna prenašati v njeni čistosti zaradi tega, ker je najmočnejša, najčistejša,

najredkejša in najintenzivnejša od vseh božanskih energij." (20,157)

božanska Mati – Božanska zavestna sila, ki gospoduje vsemu bivanju. Božanska šakti. V Indiji jo upodabljajo z liki številnih boginj.

božanska resničnost – "V vesolju za videzom obstaja skrita resničnost, ki je neskončno bivanje, neskončna zavest, neskončna sila in volja in neskončna radost bivanja." (19,755)

božanska sila – "V naših fizičnih vzgibih, naših reakcijah živcev in vitalnega, v našem umskem delovanju, se zavemo sile, večje od telesa, uma in življenja, ki prevzame v svoje roke naša omejena orodja in vodi vse njihove gibe. Ni več občutka, da se gibljemo, mislimo ali občutimo, temveč da ona giblje, občuti in misli v nas. Sila, ki jo občutimo, je vesoljna sila Božanskega, ki je zakrita ali odkrita in ki deluje ali neposredno ali pa bitjem v kozmosu dovoljuje uporabo svojih moči. Je edina energija, ki obstaja in ki omogoča spošno ali posameznikovo delovanje, kajti ta sila je Božansko samo v telesu svoje moči. Ta moč delovanja je vse: moč misli in spoznanja, moč obvladovanja in uživanja, moč ljubezni." (20,241)

božanska volja – "Ko govorim o božanski volji, mislim na ... nekaj, kar se je spustilo sem v razvojni svet nevednosti, je za stvarmi in s svojo lučjo pritiska na temo. Dandanes vodi stvari k najboljšemu v okoliščinah sveta nevednosti na koncu pa pripelje do spusta večje moči Božanskega, ki ne bo neka zadrževana vse-mogočnost in pogojena z zakonom sveta kot je zdaj, ampak polna dejavnost, ki bo zato prinašala kraljestvo luči, miru, skladnosti, veselja, ljubezni, lepote in Anande, kajti te imajo božansko naravo." (22,174)

božanska zavest – "Pod božansko zavestjo mislimo duhovno zavest, za katero obstaja samo Božansko in s katero se prek nevednosti in prek nižje narave združimo v enost z Božanskim in božansko naravo." (Guid I,1)

Božansko – "Božansko je tisto, iz česar vse izhaja in v čemer vse živi. Cilj življenja duše je, da se vrne k resnici Božanskega, ki jo sedaj zamegljuje nevednost. V svoji najvišji resnici je Božansko absoluten in neskončen mir, zavest, bivanje, moč in Ananda." (23,1081)

Božansko z obliko ali brez oblike – "Božansko se lahko včasih osebno uresniči skozi obliko, včasih brez nje. Oblike nima prisotnost žive božanske osebe, ki jo je čutiti v vsem. Z obliko se pojavi v podobi edinega, ki ga častimo. Božansko se bhakti ali iskalcu vedno lahko razodene v obliki. Vidimo ga v obliki, v kateri ga častimo ali iščemo, ali v obliki ustrezni božanski osebnosti, ki je predmet oboževanja. Kako se razodene je odvisno od marsičesa, kar je preveč raznoliko, da bi ga lahko zreducirali v eno samo pravilo. Prisotnost z obliko včasih vidimo v srcu, včasih v katerem koli drugem centru, včasih nad seboj, ko nas vodi od tam, včasih jo vidimo zunaj in spredaj, kot bi bila utelešena oseba. Prednosti tega so intimni odnosi in stalno vodstvo, če pa ga čutimo in vidimo v notranjosti, se zelo močno in konkretno uresniči stalna prisotnost. Toda biti moramo prepričani o čistosti svojega oboževanja in iskanja – saj je pomanjkljivost takega utelešenega odnosa je v tem, da lahko druge sile posnemajo obliko ali potvarjajo njen glas in vodenje, to pa se še okrepi, če je povezano z izoblikovano podobo, ki ni prava stvar. Tako so bili mnogi zavedeni, kajti močni ponos, domišljavost ali želja v njih, so jih oropale fine dušne zaznave, ki ni umska, in Materino luč hitro lahko obrne v takšno zavajanje in zmote." (22,242)

božansko življenje – "Življenje gnostičnega bitja, ki je nosilec evolucije k višjemu nadumskemu stanju, lahko označimo kot božansko življenje. To bo namreč življenje v Božanskem, življenje začetkov duhovne božanske luči in moči ter veselja, razodeto v snovni naravi." (19,1067)

Božansko življenje – Knjiga, ki jo je napisal Šri Aurobindo (The Life Divine). Sprva je v nadaljevanjih izhajala v filozofskem časopisu Arja, ki ga je začel izdajati skupaj s Paulom Richardom v letu 1914. Kasneje je večkrat izšla v knjižni obliki.

Bradley – Francis Herbert Bradley (1846 – 1924), vpliven angleški filozof, ki je izhajal iz šole absolutnega idealizma; svoj nauk je utemeljeval na filozofiji nemškega filozofa Hegla. Po njegovem je um v primerjavi s snovjo bolj temeljni pojav.

Brahma – Bog kot stvarnik. Eden od trojice Brahma, Šiva, Višnu.

brahmačari – Študent, celibat. Brahmačarja je prva stopnja v življenju hindujca najvišje (brahminske) kaste.

brahmačarja – Popolna spolna vzdržnost.

brahma džnjanam – Spoznanje Boga.

Brahman – (skt. brahma) Absolut. Edina resničnost, ki ni le duhovna, materialna in zavestna tvarina vseh idej, sil in oblik v veselju, ampak njihov izvor, podpora in lastnik, vesoljni in nad-vesoljni duh.

"Brahman je tista resničnost v bivanju, po kateri obstaja vse drugo. Je večno izza vseh nestalnosti in je resnica stvari, ki jo, čeprav je zakrito, vsebujejo in nakazujejo vsi pojavi in videzi, je

stalnica, ki podpira vse spremembe, vendar se ne poveča, ne zmanjša in ne uniči – je tisti neznani X, ki povzroča, da je obstoj neznanka, naš jaz skrivnost in veselje uganka." (12,347)

"Brahman je eden, vendar se kaže v vseh vidikih: Kot nespremenljivo bitje ter kot začetnik in ustvarjalec del v nespremenljivem nastajanju, atman (sarvabhutani), in kot negibna, vsepričujoča duša stvari in tudi duhovno počelo gibljivega delovanja stvari, se pravi puruša, počivalec v sebi in puruša, dejaven v prakriti, akšara in kšara." (13,110)

brahmānda – Vesolje kot 'jajce Brahme'.

brahmarandra – Mesto, s katerega duša odide ob smrti, zadnji del temena.

brahmīcna zavest – Popolna zavest.

brahmin – Pripadnik najvišje, duhovniške kaste.

brahmi sthiti – Stanje, v katerem se zavedamo Brahmana in živimo v njem.

brezoblični Brahman – Bahman ima lahko obliko ali je brez nje, je dejaven in nedejaven, ima lastnosti ali je brez njih.

brezosebno Božansko – Šole filozofije zastopajo različne ali celo nasprotno poglede na Božansko. Tako nekatere (npr. advaita vedanta) trdijo, da je Božansko brezosebno, druge (npr. višnuizem), da je Božansko osebno. Različni pogledi izhajajo iz različnih izkustev njihovih avtorjev. Šri Aurobindo meni, da je v okviru svojih izhodišč pravi vsak izmed teh pogledov.

"Brezosebno Božansko, nirguna Brahman, in osebno Božansko, saguna Brahman, sta /.../ enaka, soobstoječa vidika večne-

ga." (18,281)

buda – Človek, ki je dosegel nirvano.

buddheh paratah – Višje umske ravni.

buddhi – Razum-volja; razlikujoče počelo v človeškem umu, ki je hkrati razum in volja; misleči um.

C

Coueistični optimizem – Emile Coue (1857 – 1926), francoski psihoterapevt, katerega moto: "Vsak dan in na vsak način se vedno bolje počutim," je bil temelj njegove terapije. Učil je, da lahko z vplivom moči domišljije na voljo, preko močne in ponavljajoče se avtosugestije, odstranimo ideje, ki povzročajo motnje in bolezni. Predvsem je trdil, da ni zdravnik, ampak da le uči druge, kako se zdraviti.

center čustvovanja – "(S 'srcem' misli Gita) srce subtilnega bitja, splet čustev, občutkov, umske zavesti, kjer je nameščen tudi puruša." (13,153)

Č

Čajtanja, Šri – Veliki indijski mistik (1485 – 1527) in častilec Krišne, eno največjih imen višnuizma. Poudarjal je, da je bhakti pot, ki pripelje najvišje.

čajtanja puruša – Popolnoma zavestno bitje; vsezavestna duša.

čajtja puruša – Dušno bitje.

čakra – Središče, splet, vozlišče.

"Po naši psihologiji je (duša) v stiku z malo zunanjo osebnostjo preko določenih centrov zavesti, ki se jih zavemo z jogo Notranji centri so večinoma zaprti ali speči. Da bi jih odprli, prebudili in aktivirali, je eden od ciljev joge." (24,1165)

"Centrov ali čakker je po številu sedem:

1. Tisoč listni lotus na vrhu glave.
2. V sredini čela je adžnja čakra (volja, predstava, dinamično mišljenje).
3. Center v vratu – povnanjajoči um.
4. Srčni lotos – središče čustev z dušnim v ozadju.
5. Popek – višje vitalno.
6. Pod popkom – nižje vitalno.
7. Muladhara – fizično.

Vsi ti centri so sredi telesa. Domneva se, da so povezani s hrbtenjačo, toda dejansko je vse to v subtilnem telesu, sukšma šarira, čeprav imamo, ko se zavest prebudi, občutek kot bi bili aktivni v fizičnem telesu." (22,364-365)

čandala – Parija, izven kaste.

čarvakovci – Pripadniki ene od indijskih šol materialistične filozofije.

čaturvarnja – Štirje redovi staroindijske družbene ureditve: brahmin, kšatrija, vajšja, šudra.

četana samadhi – „Samadhi, ki ga dosežemo po poti bhakti. V njem ostane zavest 'jaza' - razlikovanja med služabnikom in Gospodarjem, ljubečim in Ljubljenim, uživalcem in Hrano.“

Čit – Čista zavest.

čitta – Tvarina uma; umsko, vitalna fizična zavest iz katere izvirajo vzgibi misli, čustev, občutkov, goni itd.

čitta vritti – Vzgibi čitte: misli, čustva, občutki itd.

čutni um – Plat uma, ki sprejema podatke od telesnih čutil ter jih posreduje mislečemu umu, misli in voljo pa čutnim organom in organom delovanja.

D

daiva – Pridevnik iz samostalnika deva; božanski. Božanski so vsi tisti vzgibi, ki človeka plemenitijo in povzdigujejo. Mnogi človeški vzgibi so božanske narave, toda zamegljeni zaradi nižjih ravni zavesti, npr. fizične ali z vitalne zavesti. Na duhovni poti take vzgibe prečiščujemo, čistejše pa spodbujamo in krepimo.

dajtje – Demoni, sinovi Diti. V vedah Diti simbolizira ločeno bivanje, zavest, ki ločuje. Zle sile, ki torej vodijo k občutku ločenosti, so dajtje.

Dakšina – Čisto intuitivno razlikovanje.

dama – Samoobvladovanje.

damana – Krotenje, podrejanje, premagovanje.

daršan – Razodetje božanstva. Priložnost, ob kateri se duhovna oseba pokaže svojim učencem.

dasjabhava – Bhava služabnikovega razmerja do gospodarja, ki se sicer kaže kot svojevrstna ljubezen, a je vendarle lahko tudi vrsta spoštovanja s primesmi drugih čustev.

debela zavesa narave – Dušno bitje, našo dušo, naš pravi jaz po izročilu zakrivajo razne sile prakriti, ki jih simbolično imenujemo zavesa. Izhajajo iz ene od dveh temeljnih lastnosti prakriti, iz njene nevednosti. Zato jim tudi pravimo zavesa nevednosti. Teh sedem zaves je znani indijski svetnik in jogi Svami Ramalingam (1823 – 1874) ponazoril z barvami: črno, modro, zeleno, rdečo, zlato, belo barvo in večbarvno.

deva – Bog (eden od mnogih) ali božanstvo.

devi – Boginja.

dhira – Neomajen, stanoviten.

dhira sthira – Osredotočen v duhu.

dharma – "Dobesedno dharna pomeni tisto, kar drži stvari skupaj, Postava, norma, naravno pravilo, dejavnost in življenje." (13,22)

dhjana – Meditacija.

dinamis (gr. dynamis) – "Pomeni moč, posebno energetska moč za energetska delovanje. Je ekvivalent sanskritski besedi šakti. Filozofsko jo lahko uporabimo kot besedo nasprotno statusu, božanski status, božanski dynamis." (30,369)

dinamizacija – Povzročitev delovanja.

dinamizem – Kar povzroča dogajanje in spreminjanje; gonilo dogajanja in sprememb.

drišti – Vid, znanje, videnje, vizija, razodetje. Neposredno videnje ali zrenje Resnice.

drugi način – To je metoda Sankhje. Sankhja je eden od šestih ortodoksnih sistemov indijske filozofije. Za ta sistem je značilna teorija evolucije in redukcija številnih kategorij nekaterih drugih sistemov v dve temeljni: puruša in prakriti.

drugi zakon – V okultni znanosti poznamo več skritih zakonov, ki urejajo naravo. Prvi zakon narave je zakon vzročnosti: ničesar ni brez vzroka. Drugi zakon narave je zakon posledičnosti: vsako navadno dejanje ima svojo posledico.

Duh – "Duh je zavest nad umom, atman ali bit, ki je vedno istovetna z Božanskim." (12,278)

duhovna odrešitev – Razne tradicionalne oblike joge ali duhovne discipline. Duhovna odrešitev je odrešitev duše pred prerajanjem, s tem da doseže svoj vir, Božansko, in se stopi z njim v jogi.

duhovna zavest – "Duhovna zavest je zavest, ki je vedno eno ali vsaj v stiku z Božanskim." (22,278)

"Duhovna zavest je tista s katero se zavemo Sebe, Duha, Božanskega, da smo sposobni v vseh stvareh videti njihovo pravo resničnost in igro sil in pojave, kot da nastajajo iz prave resničnosti." (22,316)

duhovni iskalec (sadhaka) – Človek, ki si priadeva najti in urešničiti božansko navzočnost v sebi ali kako drugače priti v stik z

duhovno resničnostjo.

duhovni um – Zavest nad umom. Skupno ime za višji um, razsvetljeni um in intuicijo.

duhovno izkustvo – Duhovno doživetje, ki je prehodno; pride in mine.

duhovno uresničenje, dosežek – Duhovno doživljanje, stanje ali doživetje, ki postane človekova trajna last, trajen in neločljiv del njegove zavesti in bitja.

Durga – Eden od aspektov božanske Matere. V svoji grozoviti podobi se božanska Mati razodeva kot "Nedostopna", Durga.

duša – "Razlikovati je treba med dušo v njenem bistvu in dušnim bitjem. Za vsakomer in za vsemi je duša, ki je iskra božanskega – nihče ne more obstajati brez nje. Toda povsem mogoče je imeti vitalno in fizično bitje, ki ju podpira taka dušna esenca, ne da bi bilo izza njiju jasno razvito dušno bitje." (22,292)

"Ko duša ali 'iskra božanskega ognja' prične razvijati dušno individualnost, se imenuje dušno bitje. Duša ali iskra obstaja že pred razvojem organiziranega vitalnega in uma. Duša je nekaj Božanskega, kar se spusti v evolucijo kot njen božanski princip, da podpre posameznikov razvoj iz nevednosti v luč. Med evolucijo razvije dušnega posameznika ali dušno individualnost, ki raste iz življenja v življenje in uporablja razvijajoči se um, vitalno in telo ter njihova orodja. Duša je nesmrtna, ostalo pa razpade. Prehaja iz življenja v življenje in nosi svoje izkustvo v srži in nepretrganosti posameznikove evolucije." (22,295)

dušno, dušno bitje – Najnotranjše bitje po Šri Aurobindovi jogi. Je duša posameznika, ki se razvija med evolucijo. V poja-

vnem svetu razvija individualno prakriti. Raste v ozadju za umom, vitalnim in fizičnim, vse dokler ni zmožno preobraziti prakriti.

"Dušno bitje je duša posameznika, ki se razvija v pojavnosti individualne prakriti in sodeluje v evoluciji. Je iskra božanskega ognja, ki raste za umom, vitalnim in fizičnim kot dušno bitje, dokler ni zmožno prakriti nevednosti preobraziti v prakriti spoznanja." (22,291)

dvaita – Dualizem.

dvaita vedanta – Dualistična smer vedante. Vedanta je indijski filozofski sistem, ki sloni na upanišadah, te pa so del starih indijskih spisov, imenovanih Vede.

dvaitadvaita – Dualistični monizem.

džada – Mehaničen, nezaveden.

džada laja – Vsrkanost biti v Duhu, zaradi česar so um, življenje in telo v stanju nezavednosti in inertnosti.

džada prakriti – Inertna narava.

Džaganath – "Gospod sveta". Posebna oblika Višnuja ali bolje Krišne. Častijo ga v Bengaliji in nekaterih drugih delih Indije.

džagat – Svet, vesolje.

džagrat – Budno stnje.

džapa – Ponavljanje niza glasov, besed ali imena kot molitev ali invokacija.

džidžnjasu – Bhakta, ki ga žene občutek zmote in bi si rad pridobil najvišjega spoznanja Resničnosti, ki se skriva za pojavnostjo.

dživa, dživatman – Živo bitje. "V sanskritu ima beseda dživa dva pomena: "Živo bitje" in individualizirani duh, ki podpira živo bitje v njegovem razvoju od rojstva do smrti. V zadnjem delu besede dživatman stoji beseda atman, duh ali večna bit živega bitja." (22,266)

dživanmukta – Osvobojen še za življenje. Dživanmukti je stanje duševne svobode (mukti), ko oseba še živi v telesu. Doseže se hkrati z vzponom džnjane ali duhovnega spoznanja. Ker telo živi naprej in dokler ni izčrpana prarabdha karma ali karma, ki je začela telo, dživanmukta živi kot drugi, a ga nobene težave in skrbi ne prizadenejo. Stalno živi v blaženosti atmana ali biti.

džnjana – Najvišje spoznanje.

džnjanajoga – Joga spoznanja. V njej poskuša iskalec spoznati svojo pravo naravo in naravo sveta in tako doseči uresničenje. Za izhodišče iskanja uporablja um.

E

ego – Ego, kot pravi Šri Aurobindo, je zmožnost uma, da okrog sebe zbere čutne izkušnje in je nekakšno pesto v kolesu drugih vzgibov. Dokler smo omejeni na navadno umsko delovanje, to začasno orodje zamenjujemo s svojim pravim jazom. Cilj joge je čim bolj zmanjšati njegov pomen in vpliv in na njegovo mesto postaviti pravi jaz.

elementarna bitja – Bitja, ki vladajo raznim pojavom in silam

fizične narave.

ekantabhakti – Glej mukhjabhakti.

enakost – Notranje mirno in neprizadeto, enako stališče do vseh stvari, pojavov, ljudi in dvojnosti v svetu in bivanju. Ravnodušnost (ne brezbržnost!).

Enej (gr. Aeneas) – Junak Vergilove Eneide, ki je ušel iz porušene Troje in veliko let blodil, preden je prispel v Lacij.

F

filantropija – Človekoljubje, dobrotelost.

fizična zavest – "Ko govorim o fizični zavesti, mislim na fizični um, fizično vitalno in tudi na samo telesno zavest." (24,1443)

fizični človek – Človek na najnižji ravni inteligence, ki največji pomen pripisuje zunanjim stvarem in svojemu zunanjemu življenju, njegovo subjektivno ali notranje doživljanje pa je slabo razvito in ga podreja zahtevam zunanjega življenja.

fizični puruša – Duša v telesu, zavestno fizično bitje. Tiha opazujoča zavest v ozadju naše fizične narave, predstavnik ali projekcija našega pravega bitja na fizični ravni.

fizični um – "Fizični um je tisti del uma, ki se nanaša le na fizične stvari. Odvisen je od čutnega uma. Vidi le predmete, zunanja dejanja, oblikuje svoje ideje le iz podatkov, ki jih nudijo zunanje stvari in sklepa le na osnovi njih in ne pozna druge resnice, dokler ni razsvetljen od zgoraj." (22,327)

"Fizični um je tisti, ki je fiksiran na fizične predmete in dogodke, vidi in razume samo te in se ukvarja z njimi skladno z njihovo naravo, a le s težavo reagira na višje sile." (22,347)

fizično bitje – Fizično bitje ali fizična duša je tisti del našega bitja, ki se ga najprej zavedamo. Gre za jaz, ki brez telesa komajda obstaja. Ta fizična duša je vsepovsod v naravi, prežema telo, skrivoma poganja njegove gibe in predstavlja osnovo njegovih izkušenj.

"Obstaja ... telesna bit, pravo, čisto fizično bitje, ki se ga lahko zavemo, če se nekoliko umaknemo od telesa in njegovih zahtev in dejavnosti in vstopimo v tišino fizične zavesti, opazujoč delovanje njene energije." (19,906)

"... zunanja, vztrajna, a vendar se spreminjajoča in gibljiva tvorba za namene tega življenja in njegovih omejenih doživljanj." (19,896)

fizično vitalno – Del vitalnega, ki je v celoti usmerjen k fizičnim zadevam in je poln želja po užitkih na fizični ravni.

formacije (tvorbe) – V psihološkem jeziku (zlasti v okultni psihologiji) razne umske in vitalne tvorbe ali kompleksi misli, predstav, čustev, hotenj, s katerimi je mogoče vplivati na doživljanje drugih ljudi ali ki bolj ali manj vplivajo tudi na naše lastno doživljanje in ravnanje,

Freudova psihoanaliza – Sigmund Freud (1865 – 1939), avstrijski psihiater je razvil metodo svobodnih asociacij in interpretacije sanj kot podlago svoji teoriji, psihoanalizi, za obravnavo nevroz. Njegova šola, imenovana psihoanalitična šola se je razvila v več smereh, katerih nosilci se niso strinjali s Freudom o pomenu spolnosti pri razvoju nevroz.

G

Ganga – Ganges

gaunabhakti – Nižja stopnja aparabhakti. Dozori v mukhjabhakti (ali ekantabhakti). Gaunabhakte razvrstimo v tri skupine: 1. Artharatin 2. Džidžnjasu 3. Arta.

ghee – Obdelano (prečiščeno) maslo.

Gioacchino – Gioacchino da Fiore (1130 – 1201), italijanski mistični teolog, komentator Svetega pisma, filozof zgodovine in ustanovitelj meniškega reda.

Gita – Krajše poimenovanje za Bhagavadgito. Bhagavadgita, Gospodova pesem, je del najdaljše indijske (in najbrž svetovne) pesnitve Mahabharate. V Giti Šri Krišna, avatar, poučuje svojega učenca Ardžuno o poti odrešitve, o t.i. troedini poti joge (skt. trimarga). V slovenščini je pesnitev prvič izšla pri Mladinski knjigi (1970) v zbirki Kondor v prevodu Vlaste Pacheiner.

Bhagavadgita predstavlja visoko duhovno pesnitev in je eno izmed klasičnih del o jogi.

gnosticizem – Sestav mističnih religioznih in filozofskih nauk, ki povezuje krščanstvo z grško in vzhodnjaško filozofijo in ki so ga zagovarjale zgodnje krščanske sekte.

gnostično bitje – Po Šri Aurobindu bitje, ki bi na zemlji živelo v polnem duhovnem spoznanju ne samo v svoji duši ali umu ali srcu, temveč v vsem svojem btju – v duši, umu, srcu, življenju in tudi telesu, torej duhovno preobraženo nadumsko bitje.

gnoza – Zavest, ki temelji na resnici, ne pa na nevednosti in

nezavednem. (19,968)

Sopomenka za nadum, najvišjo popolno samozavedajočo in vsezavedajočo se inteligenco. (Glej: spoznanje)

Gospodar sil – Gospod, mojster, išvara. "Duh v vesolju je gospod, išvara vse narave, individualna duša pa je kot predstavnik, delegat išvare, vsaj podgospodar, če že ne nadgospodar njegove naravi – sprejemalec, posrednik in nadzornik, recimo lastne zvrsti in porabe univerzalne energije narave." (16,173)

guna – Kakovosti, modusi narave.a bitja. V resnici imajo relativno najmočnejši vpliv na njegove tri različne člene: um, življenje in telo. Tamas, princip inercije, je najmočnejši v materialni naravi in v našem fizičnem bitju. Delovanje tega principa je dveh vrst: inertnost sile in inertnost spoznanja. Tisto kar tamas pretežno obvladuje, teži v svoji sili k lenemu nedelovanju in negibnosti ali pa k mehničnem delovanju, ki ga samo ne obvladuje, ampak ga obvladujejo temačne sile, ki ga ženejo v mehničnem krogu energije. Prav tako se v svoji zavesti obrne k nezavestnemu ali zaviti podzavesti ali k nejevoljni, leni ali na nekako mehanični zavestni akciji, ki nima niti ideje lastne energije, temveč jo vodi neka ideja, za katero se zdi, da je zunanja ali vsaj zatajena v njeni aktivni zavesti. Tako je princip našega telesa po svoji naravi inerten, podzavesten, nesposoben česar koli razen mehničnega in navajenega samouravnavanja in delovanja. Čeprav ima, tako kot vse drugo, kinetični princip in princip ravnotežja svojega stanja in delovanja, notranji princip reagiranja in skrite zavesti, prispeva k večjemu delu njegovega radžasičnega gibanja življenjska moč in vso očitno zavest mentalno bitje.

Radžasični princip najbolj obvladuje vitalno nprav. Najmočnejša kinetična gonilna sila v nas je življenje. Toda življenjsko silo v zemeljskih bitjih obvladuje sila želje. Zato radžas

vedno navaja k delovanju in želji. Želja je najmočnejši človeški in živalski spodbudnik večine gibanj in delovanja, je prevladujoča do take mere, da jo mnogi smatrajo kot izhodišče vseh akcij in celo kot povzročitelja našega bivanja. Ko se radžas znajde v snovnem svetu, ki izhaja iz načela nezavednosti in mehanično gnane vztrajnosti, mora delovati proti ogromni nasprotni sili. Zato privzame njegovo delovanje značaj naprezanja, borbe, naskakovanja in preprečevanega spopada za posedovanje, ki ga na vsakem koraku spravljajo v stisko omejena nezmožnost, razočaranje in trpljenje. Celo njegovi uspehi so negotovi in jih omejujejo in rušijo reakcije naprezanja in priokusa nezadovoljnosti in minljivosti.

Načelo satve najbolj deluje na um. Ne toliko na nižje dele uma, ki jih prevladuje radžasična življenjska sila, temveč predvsem na inteligentnost in voljo razuma. Inteligentnost, razum in racionalno voljo giblje narava njihovega prevladujočega principa k stalnemu prizadevanju po asimilaciji, asimilaciji s spoznanjem, asimilaciji z močjo razumevajoče volje, stalnemu prizadevanju k ravnotežju, neki stabilnosti, urejenosti, harmoniji nasprotujočih si elementov naravnega dogajanja in izkustva. To zadovoljenost dosega na razne načine in v različnem obsegu. Doseganje asimilacije, ravnotežja in harmonije vedno prinaša s seboj relativno bolj ali manj intenziven in zadovoljujoč občutek lahkotnosti, sreče, obvladovanja, varnosti, ki je drugačen od motenih in vehementnih užitek, katere negotovo nudita zadovoljitev radžasične želje in poželenja.

Značilnosti satvične gune sta luč in sreča. Te tri gune določajo celotno nprav utelešenega živečega umskega bitja." (21,657)

guru – Dobesedno pomeni učitelja. V indijskem izročilu je več vrst gurujev. Osnovni sta dve: sikšaguru in dikšaguru. Prvi je tisti, ki posveti mladeniča v začetku pubertete in ga potem uči, kar je predpisano za njegovo kasto. Drugi je tisti, ki posreduje

duhovno znanje tistim, ki so se posvetili duhovnemu življenju. Po izročilu to velja samo za kasto brahminov, ki naj bi v zadnjem obdobju življenja posvetila svoj čas izključno duhovnosti. Prvi, ki je prenehal s tako pravovernim posvečanjem, je bil Šri Čajtana (1486 – 1533), ki je posvečeval tudi pripadnike drugih kast.

“Guru je vodnik v jogi.” (23,614)

guruvada – Doktrina, ki poudarja nujnost guruja, duhovnega učitelja pri duhovnem iskanju.

H

hathajoga – Joga, katere osnova sta fizični in vitalni princip. Obsega razne oblike fizičnega prečiščevanja (krije), asane, pranajamo in druge tehnike obvladovanja telesa in dihanja, s pomočjo katerih posredno obvladamo tudi um.

Haecel, Ernst Heinrich – Nemški znanstvenik in filozof (1834 – 1919).

Heraklit – Grški filozof (544 – 483 pr. nš).

herojski in božanski iskanci – Po razlikah v duhovni, nravni in umski sposobnosti in razvitosti deli tantra duhovne iskalce v tri skupine: pašu ali živalski, vira ali herojski in daiva ali božanski iskalec. Živalski iskalec, v katerem še vedno prevladujejo živalske strasti, se mora ogibati vsem predmetom, ki bi ga mogli spraviti v skušnjava, in mora redno izpolnjevati predpisane ritualne oblike čaščenja in meditacije. Herojski iskanci, pri katerih je težnja po duhovni izpolnitvi močnejša od privlačnosti čutnih predmetov, pa lahko živijo in sledijo duhovni disciplini (navajajoč se na ravnodušnost, samoobvladovanje in na izključno osredotočenost

na Božansko) sredi zunanjih privlačnosti in skušnjav, medtem ko božanski iskalci, ki so že dosegli popolno samoobvladovanje in je njihov um tako stalno osredotočen in naravnani na Božansko lahko živijo sredi sveta, ne da bi jim bila potrebna še kakšna posebna duhovna disciplina. Ti lahko ne le živijo sredi privlačnosti in skušnjav sveta, ne da bi jim podlegli, ampak lahko celo osvojijo sile in energije svoje narave zato, da tudi skoznje zasije Duh – da postanejo razodeta in vidna moč Duha.

Hildebrand (1020 – 1085) – Papež Gregor VII od 1073 do 1085.

hinajana – Južna različica budizma.

hipokrit – Hinavec, licemerec.

Hridaja – Hridaja je bil nečak Šri Ramakrišne (1836 – 1886), velikega indijskega jogija, ki je na vsak način želel priti do določenega jogijskega izkustva. Neprestano je prosil in moledoval mojstra, naj mu s svojo jogijsko močjo to omogoči. Šri Ramakrišna tega ni hotel in je zmeraj odklanjal, češ da za kaj takšnega ni pripravljen in da česa takšnega ne bi prenesel. Ko pa moledovanju ni hotelo biti konca, se ga je le dotaknil in v Hridajo se je spustila moč in ga preplavila. Hridaja, nepripravljen na kaj takega, je mislil, da se je vanj spustila božanska Zavest in njegov ego se je napihnil tako, da je bil prepričan, da je avatar.

hridguha – Beseda pride iz hrid, kar pomeni srce, in guha, votlina. Tu ne gre za neko votlino v srcu, ampak za predel desno od srca, skoraj sredi prsi, kjer je subtilno središče čustev, anahata čakra, in globlje zadaj čajtanja puruša ali dušno bitje.

hridpadma – Srčni lotos, anahata.

Huxley, Aldous – Angleški pisatelj (1894 – 1963): Kontrapunkt življenja, Vrli novi svet idr.

Huxley, Thomas Henry (1825 – 1895). Angleški znanstvenik in humanist. Zagrizen pristaš darwinizma. Leta 1869 je skoval besedo "agnostik", da bi z njo izrazil svoje stališče do religije.

Hypatia (370 – 415) – Aleksandrijski neoplatonski filozof in matematik. Ženska je bila znana po učenosti, govorniški sposobnosti in lepoti. Na pobudo nadškofa sv. Cirila Aleksandrijskega jo je barbarsko umorila skupina krščanskih menihov.

I

Illa – Razodevanje. Čisto videnje Resnice.

Indra – Indijsko božanstvo, v vedski dobi čaščeno kot gospodar sveta luči in nesmrtnosti. Moč božanskega uma.

intelektivni um – Običajni človeški um, ki razčlenjuje, spaja in gradi na sestavinah, ki mu jih posredujejo čutila.

intuicija – "Intuicija je neposredni stik z višjo Resnico, ki pa ni celosten. Resnico dosega s prebliski in te prebliske v zaznavanju Resnice spreminja v intuicije – intuitivne ideje. Ideje prave intuicije so vedno vse pravilne, ko pa se intuicija razredči v običajni umski snovi, se intuitivna resnica pomeša z zmoto." (24,1185)

"Višji um in razsvetljeni um uživata svoj ugled in lahko dosegata svojo poenoteno polnost le v povezavi s tretjim nivojem. Kajti spoznanje, ki ga pretvarjata v misel in uvid, izvajata iz višjih vrhov, kjer biva intuitivno bitje in ga prinašata k nam za

umsko spremembo. Intuicija je moč zavesti, bližja in bolj intimna izvirnemu spoznavanju s poistovetenjem, kajti vedno je nekaj, kar plane naravnost iz zatajene istosti. Ko se zavest subjekta sreča z zavestjo objekta, vstopi vanjo in vidi, čuti ali vibrira z njegovo resnico, plane na dan intuicija kot iskra ali blisk zaradi udarca ob srečanju. Celo brez takega srečanja pride do izbruha intuitivne luči, ko zavest gleda vase ter neposredno in intimno čuti resnico ali resnice, ki so tam, ali pa stopi v stik s silami skritimi za pojavnostmi. Ko se zavest sreča z najvišjo Resničnostjo ali duhovno resničnostjo stvari in bitij in je z njo tesno povezana, se v njenih globinah prav tako vname iskra, blisk ali sij intimne zaznave resnice. Ta neposredna zaznava je več kot vpogled, več kot dojetanje. Je posledica prodirajočega in razkrivajočega dotika, ki nosi vpogled in dojetanje v sebi kot del samega sebe ali kot svojo naravno posledico. Skrita ali dremajoča istost, ki se še ni opomogla, vendar se spomni ali z intuicijo izrazi svojo lastno vsebino in intimnost samoobčutenja in samovizije stvari, svojo luč resnice, svojo prevladujočo in samodejno gotovost...

Intuicija je vedno konica ali žarek pojava najvišje luči. Ona je v nas rezilo, ostrina ali točka vdirajoče luči daljnega naduma, prikrojena z neko vmesno substanco umske resnice nad nami in tako preoblikovana spet prodirajoča ter mnogo bolj oslepljena s substanco našega vsakdanjega ali nevednega uma. Toda na višjem nivoju, od kjer izhaja, je njena luč nepomešana in zato povsem in čisto resnicoljubna. Njeni žarki niso ločeni, ampak povezani ali zlití skupaj v igro valov ..." (19,946)

intuitivna zavest – Intuicija. V celostni jogi je intuicija ali intuitivni um nad razsvetljenim umom.

"Dejavnost, ki je najbližja bistvenemu spoznavanju z istenjem, je široko obsegajoča zavest, posebna značilnost nadumske energije, ki vključuje resnico, idejo in predmet spoznanja ter vidi

njihovo bistvo, celoto in dele ali vidike – vidžnjana." (21,831)

iskanje Brezosebnega – Mišljeno je iskanje Brahmana, se pravi najvišjega dosežka (nirvikalpa samadhi) vedantinske džnjana joge.

išta devata – Božja podoba. Izbrano božanstvo; božanstvo kot oseba, ki jo častilec izbere kot predmet svojega oboževanja, ker je Absolutno samo po sebi težko dojemljivo in predstavljivo. Poosebljeno božanstvo je zelo pogosto predmet čaščenja v bhaktijogi.

Išvara – 1. Moški aspekt osebnega Božanskega. Gospod, učitelj, bog. Ženski aspekt je Išvari. 2. Najvišja pojavnost absolutne Resničnosti, drugače povedano, najvišje, kar lahko dojame človeški um.

išvarakoti – Božanski človek. Človek, katerega središče zavesti se je že premaknilo navzgor ali pa je že od vsega začetka dvignjen v višje ravni zavesti bivanja, je v Bogu bolj usidran kot v naravi. Taki ljudje se sklanjajo od Boga k naravi, ker pa se zgublja v njem, se vendarle držijo in živijo v Bogu-človeku.

išvarapranidana – Predanost bogu.

J

jadžnja – Žrtvovanje; dejavnost, posvečena bogovom. Daritev.

Jadžnjavalkja – Znameniti riši, videc, o katerem govori Brihadaranjaka upanišada.

jama – V radžajogi oz. osmeročleni jogi je Patandžali kot prvi člen postavil jamo, zapovedi. Navaja jih pet: ahimsa (nenasilje),

satja (resnicoljubnost), asteja (neprilaščanje), brahmačarja (vzdržnost) in aparigraha (nekopičenje). Obvladanje teh petih vrlin je izhodišče za pot radžajoge. Tudi nekatere druge joge imajo podobno izhodišče, le da navajajo različno število zapovedi. Zapovedi (jame) in vrline (nijame) so pravzaprav pogoj za uspeh na višjih stopnjah joge.

Jama – Bog smrti.

jantra – Simbolični vzorec. Sveti diagram.

Janus (lat.) – Rimski bog z dvema obrazoma; eden je obrnjen v preteklost, eden pa v prihodnost.

Jaz, Bit – (skt. atman), Self, ki ga najdemo v angleškem izvorniku prevajamo z Jaz (bit). Ne pomeni namreč le površinskega jaza, osebnosti, ampak bistvo človeka, našo samoobstoječo zavestno bit.

joga – Združitev z Božanskim, s pravo Bitjo vsega. Tudi postopki, ki jih uporabljamo v ta namen.

joga Gite – Joga kot je prikazana v Bhagavadgiti. Trojna pot delovanja, čaščenja in spoznavanja.

joga siddhi – Izpolnitev.

"Izpolnitev v smislu, kot jo uporabljamo v jogi, pomeni rast iz nižje, nebožanske narave v višjo, božansko. V smislu spoznanja pomeni naložiti bitju višji jaz in odvreči temnejši nižji jaz ali preobraziti naše nepopolno stanje v zaokroženo blestečo polnost naše dejanske in duhovne osebnosti. V smislu čaščenja in oboževanja je to rast v podobnost narave ali zakona Božanskega bivanja, združiti se z Njim, po katerem hrepenimo." (21,671)

jogašakti – Sila, ki deluje v jogi, duhovna sila.

jogijski sestav – Poznamo več vrst joga in vsaka ima poleg samosvojega načina urjenja tudi nekoliko drugačno filozofijo. Kljub temu pa vse razen celostne joga vodijo k istemu cilju. Tako npr. poznamo džnjana joga, bhakti joga, karma joga, številne tantrične joga itd.

K

kakovosti (gune) – Mišljene so tri gune, kakovosti oz. sestavine prakriti: tamas, radžas in satva. Bhagavadgita posveča gunam celotno štirinajsto poglavje. Gune povzročajo vse dejavnosti, ki sodijo v prakriti, toda ljudje smo zaslepljeni z egoizmom in si umišljamo, da smo akterji. Gune so pri vsakomer pomešane v različnih razmerjih. Tista, ki prevladuje, opredeljuje človekove lastnosti.

Gune učinkujejo na vsak del našega naravnega bitja. V resnici razmeroma najmočneje vplivajo na njegove tri različne člene: um, življenje in telo.

kala – Čas. Zelo pomemben dejavnik v jogi. Potrebno se mu je popolnoma prepustiti, kajti ničesar ni mogoče prehiteti: Vsaka stvar ob svojem času. Zaradi tega zahteva joga veliko potrpežljivosti in vztrajnosti.

Kali – Vidik božanske Matere. Imenujejo jo tudi Durga. Je strašen in grozljiv vidik šakti. Slikajo jo kot ostudno temnopolto žensko podobo, ki je vsa namazana s krvjo, kaže zobe in jezik. Okrog vratu ima ogrlico iz človeških lobanj. Ima deset rok, v katerih večinoma drži orožje. Pogosto jo prikazujejo, kako pleše na ležečem truplu boga Šive.

kalijuga – Temna, železna doba. Doba, ko je človeštvo na najnižji točki svojega cikličnega razvoja.

kalila – Kaos.

Kalvin, (Calvin) Jean (1509 – 1564) Francoski protestantski reformator, začetnik kalvinizma, ki zlasti poudarja nauk o predestinaciji, češ da je vsakemu človeku že vnaprej določeno večno zveličanje ali večno pogubljenje.

karma – Beseda pomeni dejanje (delovanje) in rezultat dejanja. V običajnem življenju deluje t.i. zakon karme, ki bi ga najenostavneje pojasnili kot vzrok in posledico. Vsako navadno dejanje ima svojo posledico. Posledice naših dejanj se (kot karma) nabirajo in nam opredeljujejo prihodnost. Cilj vsake joge je preseči to zakonitost. Specializirana joga za to je karmajoga.

"Doktrina o reinkarnaciji in karmi nas uči, da ima duša preteklost, ki določa njeno sedanje rojstvo in obstajanje. Ima pa tudi prihodnost, ki jo oblikujejo naše sedanje dejavnosti. V naši preteklosti so se naša zemeljska rojstva večkrat ponavljala in tudi v naši prihodnosti se bodo ponavljala. Karma, naša dejanja, pa je sila, ki s svojo nepretrganostjo in razvojem kot subjektivna in objektivna sila, opredeljuje celotno naravo in možnost teh ponovnih bivanj." (14,72)

Poznamo tri oblike karme: sančita, prarabdha in krijamana.

karmajoga – Joga delovanja. Med vsemi klasičnimi jogami je ta joga najbolj vpletena v vsakdanje življenje, zato so po tej poti krenili mnogi sadhaki, ki niso šli v sanjaso, odrekanje svetu. Glavni vzgib karmajoge je delovanje ne glede njegove rezultate.

karma-phala – Sadovi dejanj.

karmasu kaušalam – Gita (2,50) pravi: "Jogah karmasu kaušalam," kar pomeni, "joga je spretnost delovanja". Šri Aurobindo je na ta verz napisal esej (16,291), v katerem na začetku pravi: "Joga je, kot pravi Gita, spretnost delovanja. S tem stavkom pa ta stari spis hoče povedati, da preobrazba uma in bitja, ki ji pravi joga, povzroča popolnost notranjega stanja in takšne sposobnosti, s pomočjo katerih povsem naravno, kot drevo iz semena, vznikneta pravi princip delovanja in pravi duhovni in božanski rezultat delovanja."

karta – Izvajalec.

kartavjam karma – Stvar, ki jo je treba narediti; delo, ki ga je treba opraviti.

Kartikeja – Bog-poveljnik božanskih množic, zmagovalec nad sovražnimi silami.

karuna – Milost.

kevala – Bistven, nedoločen, preprost.

khečadi, (kičdi) – Jed pripravljena iz zdrobljene pšenice, veliko vrst zelenjave in začimb.

Konstantin Veliki (288 -337) – Rimski cesar.

kontemplacija – S kontemplacijo razumemo umsko opazovanje enega samega predmeta, podobe, ideje, tako da lahko s silo osredotočanja ta predmet, podobo ali idejo umsko povsem naravno spoznamo.

kozmična (vesoljna) Božanskost – "Božansko ima za nas tri

vidike: 1. Je kozmična Bit in Duh, ki je v vseh stvareh in bitjih ter za vsemi stvarmi in bitji. Iz njega in v njem se vse razodeva v vesolju, čeprav je sedaj razodevanje v nevednosti. 2. Je Duh in Gospodar našega lastnega bitja v nas, ki mu moramo služiti in se naučiti izražati njegovo voljo v vseh naših vzgibih tako, da lahko zrastemo iz nevednosti v luč. 3. Božansko je presežno Bitje in Duh, vseblaženost in luč in božansko spoznanje in k temu in najvišjemu božanskemu bivanju in njegovi luči se moramo povzpeti in vse bolj in bolj prinašati njegovo resničnost dol v svojo zavest in življenje." (23,509)

kozmična (vesoljna) zavest – "Kozmična zavest je tista, v kateri izginejo omejitve ega, osebnega uma in telesa in se zavemo kozmične razsežnosti, ki je kozmični duh oziroma je napolnjena s kozmičnim duhom, poleg tega pa tudi neposredne igre kozmičnih sil: vesoljnih sil uma, vesoljnih življenjskih sil, vesoljnih energij snovi in vesoljnih sil prekuma. Vendar pa se ne zavemo vseh hkrati; odpiranje kozmične zavesti je navadno postopno. Ego, telo in osebni um ne izginejo, temveč jih čutimo le kot majhen del sebe. Tudi druge začenjamo čutiti kot del sebe ali del raznoterih ponovitev sebe, kot isto bit, ki jo je narava pre naredila v drugih telesih. Ali nazadnje, kot bi živeli v večji vesoljni biti, ki je odslej naša lastna višja resničnost. Vse dejansko prične spreminjati svoj značaj in videz. Naše lastno doživljanje sveta se korenito razlikuje od doživljanja tistih, ki so zaprti v svoje osebne jaze. Stvari pričenjamo spoznavati z drugačnim doživljanjem, neposredneje in neodvisno od zunanjega uma in čutil. Ne gre za to, da bi možnosti pomote ne bilo več, saj je ta mogoča, dokler je um orodje za prepisovanje spoznanja, pač pa gre za novo, širo in globoko doživljanje, gledanje, spoznavanje, pridobivanje stika s stvarmi. Meje spoznanja pa se lahko zavrte spet nazaj v skoraj neizmernem obsegu. V kozmični zavesti se je treba varovati pred igro povečanega ega, širnejšimi

napadi sovražnih sil – kajti tudi te so del kozmične zavesti – in poskusi kozmične iluzije (nevednost, avidja), da bi preprečila rast duše v kozmično resnico. Tega se je treba naučiti iz izkustva. Umsko učenje ali razlaganje je povsem nezadostno. Da bi v kozmično zavest varno vstopili in varno šli skozi, je že treba imeti v ospredju svoje nravi močno neegoistično pristnost in psihično bitje z njegovim pobožanjem resnice in neomajno usmerjenostjo k Božanskemu." (22,316)

krijamana – Uskladiščeni sadovi naših dejanj.

Krišna, Šri – Avatar Višnuja, enega od indijske božanske trojice. Razodeva združitev modrosti in delovanja in s tem vodi zemeljsko evolucijo k združitvi z Božanskim s pomočjo Anande, ljubezni in bhakti. V Bhagavadgiti nastopa kot voznik bojnega voza Ardžune, kateremu v trenutku njegovega obupa nad okoliščinami, v katerih se je znašel, pokaže, kaj mu je storiti in kako najti odrešitev. Višnuistično božanstvo, Gospod Anande, ljubezni in bhakti. Krišno smatrajo v Indiji kot osmo utelešenje boga Višnuja.

kšara – Gibljev, spremenljiv.

kšatrija – Pripadnik enega izmed štirih redov starodavne indijske družbe. Človek moči in delovanja, vladar, vojščak, voditelj; v simboličnem pomenu pa božansko kot moč v človeku.

kundalini – "Kundalini je jogijska sila, ki (običajno) spi v muladhari in v drugih centrih in je pokrita z navadno zavestjo. Ko se osvobodi, se povzpne navzgor, da bi se pridružila Brahmični (Božanski) zavesti zgoraj, in na tej poti gre skozi centre." (Guid. I,11)

kundalinijoga – Joga prebujanja sile zavesti, kundalini šakti, ki spi v najnižjem središču zavesti, v muladhari. Pri prebujanju si sadhak pomaga z različnimi sredstvi, najpogosteje z meditacijo. Ko se kundalinišakti prebudi, se prebija navzgor od čakre do čakre in se na vrhu združi s splošno silo zavesti, Mahašakti. Kundalinijoga je tantrčna joga.

Kurukšetra – Bojišče, na katerem sta se po pripovedi v Mahabharati spoprijeli vojski Pandujcev in Kurovcev in na katerem je Krišna govoril Ardžuni to, kar je zapisano v Bhagavadgiti.

L

laja – Razkroj, izginotje, izničenje posamične duše v neskončnem.

lila – Igra; kozmična igra.

Ljubezen – Z veliko začetnico označujemo božansko ljubezen. Taka ljubezen navadno ni mogoča med pripadniki obeh spolov. Z jogo, s prečiščevanjem svoje nravi se lahko postopoma približujemo taki ljubezni.

luč – "Luč ni spoznanje, ampak razsvetljenje, ki pride od zgoraj in osvobodi bitje mračnosti in teme." (25,83)

M

madhura bhava – "sladki občutek". Pri višnuističnem bhakti odnos med ljubimcem in Ljubljenim.

Madhva (1199 – 1278) – Učitelj višnuistične oblike vedante, imenovane dvajta vedanta; čeprav tudi on izpeljuje svet iz enega samega počela, vendar loči med neodvisnim in odvisnim polom bitja.

mahajana – Beseda dobesedno pomeni "veliki voz". Tako se imenuje ena izmed šol budističnega nauka, druga pa se imenuje hinajana ali "mali voz."

Mahakali – Božanska Mati kot vsemogočna sila.

mahapuruša – Dobesedno: Velika duša. Oseba, ki je uresničila božansko zavest.

maharadža – Naslov nekdanjih velikih knezov v Indiji. Tudi kralj.

Mahašakti – Vesoljna Mati, eno izmed imen božanske Matere.

mahout – V Indiji lastnik ali vodnik slona.

maja – V vedanti, eni od indijskih filozofij, pomeni maja iluzijo, kot moč Brahmana, ki povzroča napačno zaznavanje sveta. Preprosti človek je podvržen maji, zato ne spozna resnice, ampak živi v svetu slepil. Šele z duhovnim uresničenjem človek lahko spregleda stvarnost.

majavadin – Kdor zagovarja majavado, nauk, ki zatrjuje, da je svet maja, tj. iluzija oziroma neresničen.

manana – Preudarjanje.

manas – Čutni um, različen od razuma.

manipura – Glej: Čakra.

manomaja puruša – Umsko bitje, mirno opazujoča zavest za našo zunanjo in notranjo naravo.

mantra – Sveti zlog, ime ali mistični obrazec, do katerega se pride po intuitivni poti, s prividom ali v snu. Pripisuje se mu mistična moč, posebno če se ponavlja s pravilnim ritmom in glasom.

"Mantra ... je beseda moči in luči, ki pride iz navdiha prekuma ali z neke zelo visoke ravni intuicije. Njena značilnost je jezikovna podoba, ki posreduje neskončno več kot zgolj površinski pomen, ki ga ima beseda ali ritem, ki pomeni še več kot jezik in ki nastane iz neskončnega ter vanj izginja; mantra je moč posredovanja ne le umske, vitalne ali fizične vsebine ali napotkov ali vrednot stvari, ki so povedane, temveč je njen pomen in podoba v neki temeljni in izvorni zavesti, ki je za vsem tem in ki je večja. (9,369)

Maruti – Miselne sile. Življenjske sile, ki s svojimi živčnimi in vitalnimi energijami podpirajo delovanje misli v prizadevanju umrljive zavesti, da zraste v nesmrtnost Resnice in Blaženost; nepoučen častilec iz vedskih časov pa je v njih videl moč viharja, vetra in dežja.

Mati – "Mati je božanska sila Zavesti, ki obvladuje vse bivanje. Ena in tako mnogostranska, da je celo najhitrejšemu umu in najprostejši in najboljšežnji inteligenci nemogoče slediti njenim vzgibom. Mati je zavest in sila Najvišjega in daleč nad vsem, kar ona ustvarja." (25,19)

"Mati je zavest in sila Božanskega – ali lahko rečemo, ona je Božansko v svoji sili Zavesti." (25,65)

meditacija – Meditacija pravzaprav pomeni osredotočanje uma na en sam tok idej, ki se nanašajo na en sam predmet.

"Dve besedi se uporabljata ... za to, da lahko izrazita idejo v indijski besedi dhjana: 'meditacija' in 'kontemplacija'. Meditacija pomeni osredotočanje uma na en sam tok idej o enem samem predmetu. Kontemplacija pa pomeni umsko obravnavanje enega samega predmeta podobe ali ideje, tako da predmet ali idejo lahko spoznamo s silo osredotočanja. Obe sta zvrsti dhjane, kajti njen princip je osredotočanje uma bodisi v mišljenju, predstavljanju ali spoznavanju." (23,721)

mehanični um – "Mehanični um je ... nižja aktivnost umskega fizičnega, ki bi prepuščeno samemu sebi le ponavljalo običajne ideje in beležilo naravne reakcije fizične zavesti na stike z zunanjim življenjem in stvarmi." (22,326)

metafizično mišljenje – Mišljenje, ki skuša dognati temelje biti, ki jo dojemamo v zaznavnem svetu in za njim.

Milost – "Milost je nekaj spontanega, kar izvira iz božanske Zavesti kot prosti izliv njenega bitja." (23,970)

"Toda božanska milost ... ni preprosto nek skrivnostni tok ali dotik, ki prihaja od zgoraj, ampak vseprežemajoče dejanje božanske prisotnosti, ki jo spoznavamo v sebi kot moč višjega sebe in gospodarja našega bitja in ki vstopa v dušo ter jo tako obsede, da je ne le čutimo tesno ob sebi, kako pritiska na našo smrtno nrav, ampak živimo po njenem zakonu, poznamo ta zakon, jo posedujemo kot celotno moč naše poduhovljene nravi." (21,595)

misleči um – Nanaša se na najvišjo raven človeške umske zavesti, ki jo doseže umsko zelo razvit človek, nad njo se za normalnega človeka začenjajo nadzavestne duhovne ravni, pod njim

je t.i. vitalni um, značilen za običajne ljudi.

mokša – Osvoboditev, duhovna osvoboditev.

molitev – Z molitvijo tu niso mišljene priprošnje vitalne narave, obračanje k Božanskemu za izpolnitev naših želja, ampak akt izročanja, gorečnosti in teženja po samoizpolnitvi.

monistična duhovnost – Mišljena je majavada ali tradicionalna oblika advaita vedante – eden izmed sistemov vedantske duhovne filozofije in discipline, katerega najvišji predstavnik je bil Šankara.

mukhjabhakti (ali ekantabhakti) – Je višja stopnja aparabhakti. Je brezmadežna ljubezen, ki p a še ne presega vseh gun. Je še vedno satvična.

mukti – Duhovna osvoboditev, odrešitev.

muladhara – Glej: Čakra.

mumukšutva – Teženje k osvoboditvi.

N

nadfizični svet – Poleg fizičnega ali snovnega sveta, ki ga zaznavamo s svojimi čutili, obstajajo tudi nižji in višji svetovi s svojimi bitji in silami.

"So svetovi obsežnejšega in subtilnejšega življenja, kakor je naše – vitalni svetovi, svetovi v katerih um dela lastne oblike in podobe – umski svetovi, dušni svetovi, ki so dom duše, drugi svetovi zgoraj, s katerimi imamo kaj malo stika." (24,1499)

nadum – Počelo spoznanja, ki je nad umom. Deluje in obstaja kot temeljna resnica in enost stvari v nasprotju z umom, ki deluje na osnovi njihovih navideznosti in pojavne delitve. Nadum je v najvišjem dosegu božanska gnoza, modrost-moč-luč-blaženost, s katero Božansko spoznava, podpira, obvladuje in uživa vesolje. Zanj se uporablja tudi izraz zavest Resnice. Nad umom se zavest povzpne v nadumsko, kar je za nas nadzavestno.

"Z nadumskim mislim zavest Resnice, najsi bo zgoraj ali v vesolju, s katero Božansko pozna ne le svoje bistvo in bivanje, ampak tudi svojo pojavnost. Njena osnovna značilnost je spoznanje s poistovetenjem, s katerim spoznavamo sami sebe, spoznavamo Sačidanando in tudi resnico pojavnosti, kajti tudi to je Tisto – sarvam khalvidam brahma, vasudevah sarvam itd. Um je orodje nevednosti, ki želi spoznati, nadum je poznavalec, ki poseduje spoznanje, ker je eno z njim in s spoznanim. Zato vidi vse stvari v luči Njegove lastne Resnice, luč njihovega pravega jaza, ki je On." (22,242)

"Nadum je sila Zavesti, v kateri popolnoma razodeta božanska Resničnost ne deluje več z uporabo nevednosti. Resnica stanja bitja, ki je absolutna, postane dinamična v resnici energije in dejavnosti bitja, ki je samoobstoječe in popolno." (20,266)

"Nadum je v svoji največji višini božanska gnoza, modrost-moč-luč Boga, s katero Božansko spoznava, vzdržuje, obvladuje in uživa vesolje." (17,73)

nadumska preobrazba – "Nadumska preobrazba je tista, v kateri vse postane supramentalizirano v božanski gnostični zavesti." (22,95)

nadumska rasa – Sedaj gre za fazo razvijanja, razgrinjanja, evolucije po tistem, ko se je končalo zavijanje, zagrinjanje, involucija Božanskega. Če je današnji človek umsko bitje, potem je naslednja razvojna stopnja nadumsko bitje.

nadzavest – "Obstoji nadzavestno (nekaj nad našo sedanjo zavestjo) nad glavo, iz katere prihaja navzdol v telo višja zavest." (24,1597)

"V nadzavesti onkraj našega sedanjega nivoja zavedanja so vključene višje ravni umskega bitja kot tudi rodne višave nadumskega in čisto duhovnega bitja." (19,736)

naga sanjasi – Potujoči napol nagi asket.

naiša tarkena matir apaneja – Tega uresničenja v mislih ni mogoče doseči z logiko.

naiškarmja – Nedejavnost.

nama – Ime.

nanjah pantha vidjate janaja – (Švetara upanišada) Ni druge poti za veliki prehod.

Narada – Božanski modrec oz. riši, videc, ki so mu, kakor verujejo v Indiji, vselej dostopni vsi svetovi in vse ravni bivanja in ki v ekstatični ljubezni hodi okrog in poje o Bogu.

Narajana – Božansko. Eno izmed imen Višnuja.

Nara-Narajana – Človeška duša (Nara), večna družica in spremljevalka Božanskega (Narajana).

narava – "To, čemur pravimo prakriti ali narava v nas in v kozmosu, je neka dejavna sila zavestnega bitja, ki se uresničuje prek človekove sile samoizkustva in moči spoznave, volje, radosti in prek samoizražanja z vsemi njihovimi prečudovitimi inačicami, nasprotji, ohranitvami in pretvarjanje energije in celo

z izprijenostjo." (20,418)

na sandriše tisthati rupam asja – Njegova oblika ni spoznavna z vidom.

na vak gacčati na mano – Umu in govoru ni dovoljeno, da bi nas vodila do tega.

nenavezanost – "Nenavezanost pomeni, da se odmaknemo od nepopolnosti in slabosti nravi itd., da se ne istovetimo z njimi ali da se ne vznemirimo ali zmedemo, ker so tu, ampak da zgolj nanje gledamo zgolj kot na nekaj tujega naši zavesti in pravi biti, da jih zavrnemo in da v te vzgibe kličemo Materino silo, da jih bo odstranila in prinesla na njihovo mesto pravo zavest in njene vzgibe." (24,1214)

nevednost (skt. avidja) – Stanje, v katerem se ne zavedamo večne biti v sebi, svetu in stvareh, torej zavesti o mnogoterosti, relativna in mnogotera zavest. Po nauku vedante in po pričevanju indijskih modrih je pravo znanje oziroma vednost le tisto, ki se zaveda nerazdeljive enosti vseh stvari v Brahmanu; vse drugo znanje in vsako drugačno stanje zavesti, ki vidi samo mnogoterost stvari in bitij, ne da bi videlo tudi njihovo bitno enost, pa je nevednost. V tem smislu je tudi vse človekovo umsko znanje, ki ga organizira razmišljajoči um (znanost, filozofija idr.), del nevednosti.

"Nevednost je tenčica, ki loči um, telo in življenje od njihovih virov resničnosti, Sačidanande." (12,100)

"Nevednost je odsotnost božanskega očesa zaznave, ki nam daje vid nadumske Resnice. Je princip nezaznavanja v naši zavesti in nasproten zavesti zaznave resnice in spoznanja." (18,489)

nezavedno – Področje zavesti na najnižji stopnji, ko se še ne razodene v zemeljski pojavnosti. Na tej ravni razvojne pojavnosti je zavest popolnoma zavita v snovi in snovni energiji.

"V svoji dejanski kozmični manifestaciji Najvišje, ker je neskončno in ga ne vežejo nobene omejitve, lahko v sebi v svojem zavedanju nešteti možnosti razodene nekaj, kar se zdi v nasprotju s samim seboj, in v čemer je lahko temina, nezavedno, inercija, nečutnost, disharmonija in dezintegracija. To je tisto, kar vidimo v osnovi snovnega sveta in govorimo o dandanašnjem kot nezavednem – nezavedni ocean Rigvede, v katerem se je Edini skrila in vstal, v obliki svoje vesoljnosti ali kot ga včasih imenujemo, Ne-bit, Asat." (22,9)

nevezanost – Šri Aurobindova integralna joga ima podobna izhodišča kot joga Bhagavadgite in druge joge. (Prim. Gito 2,48).

nezavestno – Področje zavesti na najnižji stopnji, ko se še ne razodene v zemeljski pojavnosti. Na tej ravni razvojne pojavnosti je zavest popolnoma zavita v snovi in snovni energiji.

nididhjasana – Meditacija; usmerjanje toka misli na večno in izključevanje vsega drugega.

nidra – Jogijsko spanje. Joganidra je oblika spanja, v katerem se zavedamo, čeprav telo počiva.

Nietzsche, Friedrich (1844-1900) – Vpliven nemški mislec, esejist, kritik in pesnik.

nigraha – Potlačevanje.

nijama – Nijama je druga stopnja oz. izhodišče za radžajogo.

Gre za pet vrlin samoobvladovanja: šauča (čistost), santoša (zadovoljnost), tapas (goreče prizadevanje), svadhjaja (samovzgoja) in išvarapranidhana (predanost Bogu). Zapovedi jame in vrline nijame so pogoj za uspeh na višjih stopnjah joge.

Nimbarka (11. stol.) – Višnuitični vedantinec, predstavnik dvajstadvajtske oblike vedante, ki v razlagi sveta povezuje monizem in dualizem.

nirguna – Brez latnosti.

nirvana – Ugasnitev. Ne gre za ugasnitev celotnega bitja, ampak le tistega dela, ki ga navadno poznamo, ugasnitev ega, želja in sebične dejavnosti ter miselnosti. Nirvana je v budistični jogi najvišji dosežek. Gre za poniknjenje, "izginotje ega, želja, egoističnih dejanj in mentalitete." (18,23)

"Po pravovernem Budizmu ne gre za razkrojitev duše, ker ta ne obstaja, ampak umske zmesi ali toka asociacij, samskar, ki jih imamo zase. V iluzorni vedanti ne pomeni razkrojitve, ampak izginotje napačnega in neresničnega individualnega jaza v edinega resničnega Sebe ali Brahmana. Izgubi in porazgubi se ideja in doživljanje individualnosti. Rečemo lahko, da je v pravi luči ugasnila (nirvana) lažna luč. V duhovnem izkustvu se v brezmejni kozmični zavesti včasih izgubi občutek za individualnost. To, kar je bil posameznik, ostane le središče ali kanal za pretok kozmične zavesti, kozmične sile in delovanja. Ali pa se izguba individualnosti v transcendentnem bitju in zavesti lahko doživi, ko pa izgineta tako občutek za veselje kot tudi za posameznika? Ali pa morda gre za transcendenco, ki se zaveda kozmičnega delovanja in ga podpira ... Nirvana je korak k božanskemu življenju; izginotje lažne, ločujoče individualnosti je nujni pogoj za naše uresničenje in življenje v našem pravem bitju, živeti božansko v Božanskem. Toda to lahko storimo v svetu in življenju." (22,46)

nirvikalpa samadhi – Po Patandžaliju, avtorju Aforizmov o jogi, je to najvišja stopnja samadhija v katerem ni misli ali vzgibov zavesti, prav tako tudi ne zavedanja o notranjih, ali zunanjih stvareh.

niškama – Brežželjost.

nivritti – Zadrževanje pred aktivnostjo

nižja narava – Nižja narava, apara prakriti, je zunanja objektivna in površinska subjektivna vidna narava, ki razodeva vse te ume, življenja in telesa. Najvišja narava, para prakriti, skrita za njo je prava nrav božanskega – najvišja sila Zvesti, ki razodeva raznotero Božansko kot Mnogo." (22,268)

Pod prakriti ali naravo razumemo vnanjo ali izvršilno plat šakti ali sile Zavesti, ki oblikuje in giblje svetove. Vnanja plat se kaže kot mehanična kot igra sil, gun itd. Zadaj je živa Zavest in sila Božanskega, božanska šakti. Prakriti se deli na nižjo in višjo. Nižja je prakriti nevednosti, prakriti uma, življenja in snovi, v zavesti ločena od Božanskega. Višja je božanska prakriti Sačidanande z razodevajočo se močjo naduma, ki se brez nevednosti in njenih posledic vselej zaveda Božanskega. Dokler je človek v nevednosti, je podvržen nižji prakriti, toda z duhovnim razvojem se zave višje narave in teži k stiku z njo. Lahko se vzpne vanjo ali se ona lahko spusti vanj. Takšna vzpon in spust lahko preoblikujeta nižjo naravo uma, življenja in snovi." (22,287)

nižja polobla – "Um in življenje sta nad snovjo (manas in prana sta nad annam) in skupaj tvorijo nižjo polovico bivanja v svetu (aparardha). Čista Zavest in čista Blaženost izhajata iz čistega Bitja (čit in ananda iz sat) in skupaj tvorijo zgornjo polovico bivanja v svetu (parardha). Čista ideja vidnjana pa je kot zveza med obema." (17,62)

nižja zavest – Zavest, ki spada na nižjo raven bivanja, se pravi zavest, ki se razodeva v obliki običajnega uma ali celo nižjih ravni, tj. višjega in nižjega vitalnega, ali kot snovno.

nižje vitalno bitje – Najnižji del vitalnega bitja, tistega dela človeškega bitja, ki je glavni vir življenjskih sil v njem. Nižje vitalno obsedajo majhne želje in počutja, ki tvorijo glavno vsakdanjega življenja, npr. želje po hrani, po spolnosti, drobne privlačnosti in odbojnosti, ničevost, prepiri, željo po pohvali, jezo zaradi karanja in sploh vse majhne želje ter nešteto drugih stvari. Sedež nižje vitalne zavesti je pod popkom.

noč – (V vedah) simbol naše temne, nevedne zavesti, polne nevednosti celo v znanju ter zmot in spotikanj v volji in delovanju, zato tudi vsega hudega, greha in trpljenja.

notranja vrata – V okultnem znanju se prodor v notranjost pogosto ponazarja s prehajanjem iz dvorane v dvorano. Vrata med dvoranami se odpirajo le postopno, odvisno od tega, kako je učenec napredoval v svojem razvoju.

Terezija Avilska ponazarja notranjost s sedmimi stanovanji (Terezija Avilska: Notranji grad, Družina, Ljubljana 1980).

notranja zavest – "Notranja zavest pomeni notranji um, notranje vitalno, notranje fizično, izza njih pa dušno, ki je njihovo najbolj notranje bitje." (22,308)

"Prava notranja zavest je tiha zavest, ki ji ni treba razmišljati o stvareh, ampak od znotraj spontano pravilno zaznava, razume in spoznava, govori in v skladu s tem deluje. Tista zavest pa, ki je odvisna od zunanjih stvari in mora o njih razmišljati, je zunanja, in nima takšnega spontanega vodstva." (23,1001)

notranje bitje – "Notranje bitje pomeni notranji um, notranje

vitalno, notranje fizično z dušnim bitjem kot najbolj notranjim." (22,373)

Govorimo o dveh bitjih v sebi: Eno na površini je naša vsakdanja vnanja umska, življenjska in telesna zavest, drugo pa izza tančice, pa je notranja umska, notranja življenjska, notranja fizična zavest, ki tvori človekov notranji jaz." (23,1020)

novohgeljanci – Predstavniki filozofske šole konca 19. st., katere težišče je bilo na Heglovi (1770 – 1851) filozofiji. Njeni pripadniki so bili predvsem v Angliji (Bradley, McTagart) in Italiji (Croce, Gentile).

novoplatoniki – Pripadniki filozofske šole, ki je bila v 3. st. ustanovljena v Aleksandriji in je poskušala povezati nauke Platona in nekaterih drugih grških filozofov z etičnimi pojmovanji, skupnimi judaizmu in krščanstvu, ter z misticizmom. Znana pripadnika te šole sta bila Plotin in Dionizij Psevdo-Areopagit.

nrv, narava – Šri Aurobindo pogosto uporablja ta izraz (ang.: nature); z njim označuje človeško naravo, čud ali značilnost. Prevajamo ga kot 'nrv' ali 'narava' (z malo začetnico), ker je po jogijskem pojmovanju meja med individualnim in univerzalnim zgolj aprioristična.

"Naša nrv, ime, ki ga dajemo sili bitja v nas, je v svoji dejanski in potencialni igri in moči, zapletena v svojem urejanje zavesti, v izrabo sile." (19,686)

O

odpiranje – "To, kar imenujemo odpiranje je ... sposobnost zavesti na različnih ravneh, da sprejema spuščanje Višje Zavesti." (24,1137)

odpovedi – Odpovedi, ki jih v klasični jogi (npr. Patandžalijevi) vključujeta jama in nijama.

odprtost – "V tej jogi vedno vztrajamo na 'odpiranju' kot neizogibnemu za obroditev sadhane: odpiranje notranjega uma, vitalnega in fizičnega navznoter k našemu najbolj notranjemu delu, dušnemu in odpiranje navzgor k tistemu, kar je nad umom." (24,1164)

odžas – Esencialna energija.

okolna zavest, – "Z okolno zavestjo mislim nekaj, kar ima vsakdo okrog sebe, zunaj svojega telesa, čeprav se tega ne zaveda – prek nje je v stiku z drugimi in univerzalnimi silami. Skoznjo prodirajo v nas misli, čustva itd. drugih – skoznjo prihajajo in prevzemajo um, vitalno in telo valovi univerzalnih sil – želja, spolnosti itd." (24,1602)

okultizem – Ezoterični nauk o skrivnih zakonih narave.

"Starodavno znanje je bilo v vseh deželah polno iskanja skrite resnice našega bivanja in izoblikovalo je velikansko področje urjenja in iskanja, ki ga v Evropi poznamo pod imenom okultizem." (20,428)

"Točno pomeni okultizem uporabo skritih moči naše nravi, duše, uma, življenjske sile kot tudi zmožnosti fine fizične zavesti, da s pomočjo pritiska njihovega skritega zakona ali možnosti, na eni od njihovih ali pa na snovni ravni povzročimo, da se razodenejo in delujejo na človeški ali zemeljski um, življenje in telo ali na predmete in dogodke v snovnem svetu." (16,31)

OM, AUM – Pranava, prazvok, sveti zlog.

"Na zunaj je OM simbol trojnega Brahmana, od znotraj je

subtilni in nadzavestni, vzročni puruša. Vsaka izmed črk A, U, M, nakazuje enega od treh stanj v rastočem redu, celotni zlog pa nam daje četrto stanje turija, ki se vzpenja do Absolutnega. OM je zlog za iniciacijo in se izgovarja na začetku blagoslavljanja in na koncu vsakega žrtvovanja, vsakega dajanja in vsakega dejanja askeze. Je nekakšen opomnik, da naj bi bilo naše delo izraz trojnega Božanskega v našem notranjem bitju, usmerjeno k njemu tako po ideji kot tudi po motivu." (13,475)

Om Tat Sat – Tisto (Brahman) je stvar, ki Je.

osrednje bitje – 1. Najosrednejši ali pa tudi vodilni del človeškega bitja. 2. Tisti del Božanskega v nas, ki podpira vse druge dele našega bitja in se ohrani skozi vsa življenja, človekova prava ali resnična bit; to osrednje bitje ima dve obliki: zgoraj (dživatman), ki se ga človek zave, ko pride višje samospoznanje, spodaj pa dušno bitje, ki stoji za umom, življenjem in telesom ter jih podpira v njihovi rasti in razvoju.

osrednje vitalno – Del vitalnega, sedež močnejših življenjskih hlepenj, reakcij in številnih življenjskih moči.

osredotočanje – "Osredotočiti se pomeni obdržati zavest na nečem." (Guid I,114)

"Toda na poti spoznanja, kot jo urijo v Indiji, se uporablja izraz osredotočanje v posebnem in ožjem smislu. Pomeni tisto odstranitev misli od vseh motečih dejavnosti uma in tisto njegovo osredotočanje na idejo o Edinem, s katero se duša dvigne iz pojavnosti v edino Resničnost." (20,304)

ostrina britve – V sadhani pride iskalec do stanja, ki je lahko zanj zelo nevarno. Namesto, da nadaljuje pravo pot, lahko zdrkne v prepad. Kathaupanišada (3,15) pravi: "Modri to pot

opisujejo kot težko prehodno, kot ostrino britve, po kateri je težko potegniti s palcem, kadar je nabrušena.”

osvoboditev – "Osvoboditev pomeni vzniknenje v pravo duhovno naravo bitja, kjer vsa dejavnost sestoji samo iz samodejnega samoizražanja resnice in ničesar drugega." (19,997)

P

pandit – Učenjak.

paniji – Tatovi krav (v Vedah).

parabhakti – Najvišja ljubezen.

parabrahman – Najvišji Brahman. Božansko.

param – Najvišji.

para prakriti – "... narava neskončnega bitja, zavesti, moči in blaženosti je višja narava, para prakriti. Um, življenje in telo so nižja narava, apara prakriti." (12,89)

para prakritir dživabhuta – Duhovna narava, ki je postala dživa. (Gita 7,5)

Paramešvara – Najvišji Gospod.

paratpara – Najvišji najvišjega.

parokša – Znanje, ki se pridobi iz knjig in od učiteljev za razliko od spoznanja, vedenja, pridobljenega z izkustvom.

pata – Slika.

Patandžali – Pisec, ki je sistematiziral t.i. radžajogo, sistem osmeročlene joge.

pis aller – V najslabšem primeru (fr.).

pišaca – Sovražno bitje nižjega vitalnega sveta.

plasti – V človekovem bitju ločimo več plasti. Imenujemo jih tudi ovoje. Klasična joga je razlikovala pet plasti, Šri Aurobindova integralna joga pozna sedem glavnih plasti. Naštete funkcije se nanašajo na tri nižje plasti, ki so pri vseh jogah iste: 1. Fizična plast ali ovoj (skt. annamaja koša) je našim očem vidno telo. 2. Vitalna plast ali ovoj (skt. pranamaja koša) je ovoj življenjske energije, ki napaja fizično telo, da se lahko giblje in opravlja metabolizem. 3. Umska ali mentalna plast (skt. manomaja koša) je ovoj, ki opravlja intelektualno in racionalno dejavnost. Tako kot obstajajo ti ovoji, obstajajo tudi njim ustrezajoči svetovi, iz katerih delujejo različne sile.

podpražno – "Podpražno ... obsega notranje bitje, vzeto v celoti kot notranji um, notranje življenjsko, notranje fizično, z dušo ali dušno entiteto, ki jih podpira ... Pravo podpražno ni kaj dosti več od notranjega bitja na nivoju spoznanje-nevednost, je svetlo, močno in pravzaprav razširjeno onkraj skromnega pojmovanja našega budnega uma, vendar še vedno ne najvišji ali celotni smisel našega bitja; ni zadnja skrivnost." (18,560)

podzavestno – Podzavestno je skrajna meja našega skrivnega notranjega bivanja, na kateri se to srečuje z nezavestnim, je stopnja bivanja, kjer se je nezavestno priklopalo do polzavesti.

"Podzavestno v nas je meja našega notranjega bivanja, ki se

srečuje z nezavednim. To je stopnja našega bivanja, kjer se nezavedno bori, da bi postalo polzavedno. Površna fizična zavest se prav tako umakne v to vmesno podzavestno, ko se pogreza nazaj iz budne ravni in se umika k nezavednemu. Lahko pa te svoje nižje plasti opišemo iz drugega zornega kota kot predsobje nezavednega, skozi katerega se dvigajo njegove tvorbe v naše budno ali podpražno bitje." (18,422)

poeniti, poistiti (se) – Napraviti se istega v nedeljivo celoto. Stopiti, zlit se v kaj.

pogreznenje – Po nekaterih klasičnih definicijah je joga združitev, spojitev z Božanskim. Gre za pogreznenje, potopitev individualne, osebne zavesti v božansko, neskončno zavest.

poistiti, poeniti (se) – Napraviti se eno z nedeljivo celoto. Stopiti, zlit se v kaj.

pojavnost – Po indijskem pojmovanju je vse pojavno bivanje (z vsemi vesoljnimi ravnemi in svetovi) le razodevanje in spremljivi izraz neskončnega večnega bitja, Brahmana, ki je izvor in bistvo vseh stvari. Zato Šri Aurobindo pogosto označuje pojavni svet in svetove z izrazom "manifestation", ki je v slovenščino preveden kot "razkrivanje" ali "razgrinjanje" ali "pojavljanje" ali tudi "pojavnost" ali "pojavno stvarstvo".

pot delovanja – Med tremi potmi za doseg odrešitve navaja Bhagavadgita tudi pot delovanja (karmamarga ali karmajoga). Bistvo te poti je delovati v življenju tako, da presežemo zakon karme. Srž te poti je zajeta tudi v celostni jogi.

potiskanje – Psihološki obrambni mehanizem, odziv na neprijetno doživljanje v konfliktnih situacijah. Določena dejstva, odnose,

doživljanja itd. skušamo pozabiti tako, da jih potisnemo iz zavesti v podzavest. Ta obrambni mehanizem pa konflikta pri soočanju s težavnimi stanji ne razreši. Vse, kar smo potisnili v podzavest, sili nazaj na zavestno raven, kjer se razodeva v raznih simboličnih, večinoma patoloških oblikah. Taki patološki pojavi so največkrat del simptomatike psihonevroznega stanja osebnosti, ki je nastopilo prav zaradi neustreznega odziva na neko s psihološkega vidika težko konfliktno stanje ali niz takih stanj.

pot k rešitvi – To je bilo na začetku predvsem budistično pojmovanje, ki je kasneje pustilo svoje sledi tudi v mnogih drugih indijskih religioznih smereh in pojmovanjih ter vtisnilo svoj pečat skoraj celotni poznejši indijski miselnosti.

površinska zavest – Običajna budna zavest pri navadnem človeku.

pradžnja – Bit v globokem spanju, gospod in stvarnik. Gospodar modrost in vednosti.

prakaša – Luč, razsvetljenje.

prakriti – Filozofija sankhje in joge pozna dve prapočeli bivanja: purušo in prakriti. Razodevata se kot splošno in individualno počelo. Puruša je moško počelo, prakriti pa žensko. Prvo predstavlja dušo, drugo pa naravo oz. silo narave ali dušo narave, kot pravi Šri Aurobindo. Prakriti je izvršna ali dejavna sila oz. njen izraz.

"Prakriti je moč narave, za katero se zdi, kot da opravlja vse dejavnosti, ko se znebimo občutka, da je dejavnik ego. Moč narave, izvršna moč, je energija poleg Zavesti; saj Zavest pripada puruši. prakriti brez puruše je inertna, mehanična, nezavedna." (18,349)

pralaja – Pralaja je konec ciklusa reda, ko nastopi razpad obče oblike bivanja in vseh individualnih oblik. Je noč Brahmana.

pramana – Sredstvo spoznavanja.

pramatha – Posebna vrsta demonov.

prana – Prana je življenjska energija. Dih življenja, življenjska sila. Vitalno. Pojavlja se v petih vidikih: 1. Prana, ki giblje zgornji del telesa in vnaša splošno življenjsko silo v človekov fizični sestav. 2. Apana, katere sedež je v spodnjem delu telesa in ki obvladuje telesne funkcije tega predela, kot so izločanje, razmnoževanje ipd. 3. Vjana prežema celotno telo in po njem razpošilja energijo. 4. Samana je v osrednjem delu telesa in ureja izmenjavo prane in apane na njenem stičišču. 5. Udana se giblje od telesa proti vrhu glave in je stik med fizičnim in duhovnim življenjem.

prana – Življenjska energija.

pranajama – Del hathajoge in radžajoge. Niz tehnik za urjenje v dihanju za obvladovanje prane in vpliv na druge plasti bitja. Sestav jogijskih vaj, ki pomaga do višjega spoznanja.

pranamaja koša – Vitalni ovojev. Tajtirija upanišada podaja nauk o več ovojih, ki koncentrično obdajajo človekovo jedro. Anamaja koša je ovojev, ki nastane iz hrane, snovni ovojev. Pranamaja koša je ovojev vitalne energije, prane. Naslednji je umski ovojev, manomaja koša. V njem je ovojev spoznanja, vidžnjanamaja koša. Sledi ovojev blaženosti, anandamaja koša.

pranava – Sveti zlog.

pranava džapa – Ponavljanje svetega zloga AUM (Om).

prapatti – Popolna predaja.

prarabdha karma – Mehanično delovanje orodij prakriti, ki se nadaljuje s silo starih impulzov in navad ali pa gre za nadaljevanje nečesa, kar je začela energija v preteklosti. Pretekla dejanja. Sadovi preteklih dejanj, ki jih moramo odslužiti v tem življenju.

prava fizična zavest – Najnotrajnejše fizično, ki je blizu duši in se lahko neposredno odziva božanski luči in moči; fizični puruša.

prava umska zavest – Najnotrajnejše umsko, ki je blizu duši in se lahko neposredno odziva božanski luči in moči; umski puruša.

prava vitalna zavest – Najnotrajnejše vitalno, ki je blizu duši in se lahko neposredno odziva božanski luči in moči; vitalni puruša.

prava zavest – "Živeti v pravi zavesti pomeni živeti v zavesti, v kateri smo tako ali drugače duhovno združeni z Božanskim." (22,189)

pravo bitje – "Pravo bitje: umsko, vitalno ali subtilno fizično ima vedno najvišje lastnosti svoje ravni. Je puruša in je tako kot dušno, čeprav drugače, ker se razlikuje od njega, projekcija Božanskega in zaradi tega v stiku z višjo zavestjo, ki jo deloma odseva. Je tudi v sozvočju s kozmično resnico." (22,309)

"Pravo bitje je spokojno, široko, mirno. Ko se odmaknemo in ločimo, ustvarimo možnost življenja v miru notranje puruše in se nič več ne istovetimo s površinsko prakriti." (24,1893)

"Pravo bitje lahko uresničimo kot enega izmed dveh vidikov:

kot sebe ali atman in kot dušo ali antaratman, dušno bitje, čajtja puruša. Razloček je v tem, da prvega čutimo kot univerzalnega, drugega pa kot individualnega, ki podpira um, življenje in telo." (22,277)

pravo fizično bitje – Pravo fizično bitje ni telo. To je vidik individualne Biti, Sebe. Je atman, razodet v fizičnem – annamaja puruša.

"Fizična duša, bit ali bitje – puruša, atman – je tista, ki se je najprej zavemo, za katero se zdi, da komaj še obstaja brez telesa in da ni nobena dejavnost, ne vitalna ali celo umska ne, odvisna od nje. Ta fizična duša je prisotna vsepovsod v snovni naravi, prežema telo, skrito spravlja v tek njegove vzgibe in predstavlja celotno osnovo njegovih izkušenj. Prežema vse stvari, celo tiste, ki umsko niso zavestne". (20,442)

pravo umsko bitje – Umski puruša, ki je tako kot dušno bitje, čeprav po svoje, neka projekcija božanskega puruše, zato je v zvezi z višjo zavestjo in odseva nekaj te zavesti; je tudi uglašeno z vesoljno resnico.

pravo vitalno bitje – "Živimo dve življenji: eno je zunanje, vključeno v fizično telo, in povezano s svojo preteklo evolucijo v snovi, tisto, ki živi, je bilo rojeno in bo umrlo, drugo življenje pa, ki ni utesnjeno med ozke meje našega fizičnega rojstva in smrti, temveč je naše pravo vitalno bitje izza življenjske oblike, ki jo v nevednosti navadno štejemo za svoje pravo bivanje, pa je podprazna sila življenja." (18,220)

pratima – Podoba.

pratjakša – Spoznanje s čutili ali neposredno zaznavanje.

pravritti – Zagon k dejavnosti. Zavijanje ali zavitost duše v delovanje. Energija, spodbuda za delovanje.

predajanje – Tako prevajam ang. besedo 'surrender', ki pomeni 'vdajo', 'izročanje'.

"Predajanje pomeni ... prepuščati svoj mali um in njegove ideje in nagnenja božanski luči in večjemu širšemu spoznanju, našo malo, nemirno, slepo, opotekajočo se voljo večji, spokojni, umirjeni, intenzivni, božanski Ljubezni in Anandi, našo malo trpečo osebnost pa Osebi, katere mračen rezultat je." (22,193)

prekum, prekumska zavest – Prekum je stanje zavesti nad umom in vsemi ravnmi umske zavesti. Nad njo je še nadumska zavest ali nadum.

"Prekum je najvišja od ravnih pod nadumom." (24,1159)

"Prekum je neke vrste delegacija iz naduma (to je le prisposoda), ki podpira sedanje razvojno vesolje, v katerem živimo tu v snovi. Če bi bil nadum prisoten od vsega začetka kot ustvarjalna moč, ne bi bil svet mogoč takšen, kot ga vidimo sedaj, nemogoč. Že od začetka bi bil napolnjen z božansko lučjo. Ne bi bilo evolucije v nezavednosti snovi, zato je potegnjena črta med višjo polovico vesolja zavesti, parardha, in nižjo polovico, aparardha. Višjo polovico tvorijo Sat, Čit, Ananda, Mahas (nadumsko) – nižjo polovico pa um, življenje in snov. Ta črta je vmesni prekum, ki nas – sam sicer razsvetljen – ločuje od nedeljive nadumske luči, od katere je v resnici tudi sam odvisen; toda ko jo sprejema, jo deli, razpršuje, lomi na različne vidike, moči, mnogoterost vseh vrst, kar je pri nadaljnjem zmanjševanju zavesti, ki se dogaja v umu, mogoče videti kot edino ali osrednjo Resnico, ki se ji vse drugo podreja ali ji nasprotuje." (22,243)

prema – Ljubezen

premajoga – Ena izmed oblik in stopenj bhaktijoge.

preobrazba – "S preobrazbo ne mislim na nekakšno spremembo nravi. Tako npr. ne mislim svetništva, etične popolnosti, jogijskih siddhijev (kot tantričnih) ali transcendentnega (cinmaja) telesa. Besedo preobrazba uporabljam v posebnem pomenu: kot korenito in popolno spremembo zavesti, spremembo posebne vrste, ki je zasnovana tako, da omogoča v duhovni evoluciji bitja večje in višje vrste, krepak in gotov korak naprej ter obsežnejši preobrat in popolnost, kot je bil tisti, ki je potekal takrat, ko se je umsko bitje prvič pojavilo v vitalnem in snovnem živalskem svetu." (22,98)

prijam – Ljubo, prijetno.

princip sankhje – Načelo sankhje je urjenje ločevanja puruše od prakriti. Gre za osredotočanje v samoopazovanju. To je eden izmed najtežjih načinov in vsakdo mu ne bo kos. Je pa najkrajši in najuspešnejši. Ločita se puruša in prakriti, kar je pravzaprav cilj, zato, da postane puruša čist, da ga ne motijo vzgibi prakriti in da doseže pravo spoznanje.

Prisotnost – "Z besedo Prisotnost se opozarja na občutek in zaznavanje Božanskega kot Bitja, čigar prisotnost človek začuti v svojem bitju in zavesti ali je z njim samo v razmerju, tako da ni potrebno, da bi ga natančno opredeljeval ali opisoval." (22,384)

psihološka premena – Gre za tisto, kar so v srednjem veku imenovali alkimija. Simbolika alkimije je temeljila na prispodobah materialne ravni, kot bi bil cilj spremeniti navadne kovine v zlato. V procesu joge je več faz preoblikovanja in spreminjanja.

purane – Posebna zvrst indijskih svetih spisov, ki s konkretnimi zgodbami in legendami iz življenja avatarjev, svetnikov, modrih,

kraljev, iskalcev Boga panazarjajo in poučujejo globoke etične in duhovne resnice ved in upanišad.

puṇajoga – Sanskritska beseda za Šri Aurobindovo celostno, celovito jogo. Njeno načelo ni prebujanje zavesti v najnižji čakri, ampak odpiranje navznoter in navzgor ter klicanje sile zavesti, Mahašakti, da se spusti in preplavi individualno zavest.

puruša – Oseba, zavestno bitje, zavestna duša; zavestno bitje v ozadju igre prakriti. Počelo, podpora, priča, gospodar in uživalec oblik in dejanj prakriti. Njegov vidik je splošen in posamičen. Pojavlja se na vseh ravneh bivanja in v vseh delih bitja. Tu gre za purušo kot najbolj notranji vidik posameznega dela človekovega bitja, za pravo bit bitja.

"Zavestno bitje, puruša, je Bit kot izvor, priča, podpora in gospodar ter uživalec oblik in dejavnosti narave." (18,348)

"Puruša je tiha pričujoča zavest, ki opazuje delovanja prakriti." (22,301)

Purušotama – Tudi para puruša. "Parapuruša ali Purušotama je Bit, ki vsebuje in uživa tako mirovanje kot gibanje, vendar ga nihče ne omejuje. On je Gospod, Brahman, Vse, Neopredeljivi in Nespoznavni." (12,88)

"Purušotama ... je najvišje Božansko, Bog, ki vsebuje neskončno in končno in v katerem se srečajo in združijo, so skupaj in vsak v drugem osebni in brezosebni, edini Sebe in mnogotera bivanja, bivanje in nastajanje, dejavnost sveta in nadkozmični mir, pravritti in nivritti." (13,118)

R

Radha – Krišnina najljubša spremljevalka, ko je kot Gopal živel

med pastirji v Vrindavanu. Bila je žena nekega pastirja. Nekateri so jo imeli za inkarnacijo boginje Lakšmi in so jo tako tudi častili. Nekateri so prepoznali njen mistični značaj in so jo obravnavali kot vrsto človeške duše, ki jo je pritegnil neopisljivi bog Krišna ali pa kot čisto božansko ljubezen h kateri se obrne nestanovitna ljubezen. Tu predstavlja poosebljenje popolne ljubezni do Božanskega.

radžajoga – Joga, kot jo je sistematiziral Patandžali v svojem delu Aforizmi o jogi. Sestavljena je iz osmih stopenj: 1. jama – zapovedi, 2. nijama – samoobvladovanje, 3. asana – različni položaji telesa, 4. pranajama – tehnike obvladovanja prane, 5. pratjahara – odtegnitev čutil, 6. dharana – urjenje v osredotočanju, 7. dhjana – meditacija, in 8. samadhi – zamaknjenje. Zaradi tega ji pravijo tudi aštangajoga, tj. osmeročlena joga.

radžas – Guna aktivnosti, ima naravo želja, hlepenja, strasti in navezanosti. Kinetična sila, katere prevedba so prizadevanje in naprežanje, strast in delovanje. Človeka priklepa na dejavnost. Radžasični princip najbolj obvladuje vitalno nprav. Najmočnejša kinetična gonilna sila v nas je življenje. Toda življenjsko silo v zemeljskih bitjih obvladuje sila želje. Zato radžas vedno navaja k delovanju in želji. Želja je najmočnejši spodbujevalec pri človeku in živalih za gibanje in delovanje in tako prevladuje, da jo mnogi smatrajo za očeta vseh akcij in celo za povzročitelja našega bivanja. Ko se radžas znajde v snovnem svetu, ki izhaja iz načela nezavednosti in mehanično gnane vztrajnosti, mora delovati proti nasprotni sili. Zato privzame njegovo delovanje značaj naprežanja, borbe, naskakovanja in preprečevanega spopada za posedovanje, ki ga na vsakem koraku spravljajo v stisko omejena nezmožnost, razočaranje in trpljenje. Celu njegovim uspehi so negotovi in jih omejujejo in rušijo reakcije naprežanja in priokusa nezadovoljnosti in minljivosti.

rahasjam – Skrivnost.

rakšasa – Moč mraka, sovražno bitje srednje vitalne ravni.

rakšasi maja – Utvara, ki jo ustvarjajo moči teme.

Rama – Glavni junak starodavne indijske pesnitve Ramajana, ki ga štejejo za božansko utelešenje.

Ramakrišna – (1834 – 1886) Indijski mistik, ki je dosegel izkustvo neposrednega stika z Bogom preko različnih religij. Trdil je, da je mistično izkustvo končni cilj religij in da so vse religije, ki vodijo k temu cilju enako veljavne.

Ramanudža (1017 – 1137) – Indijski svetnik in učitelj, predstavnik višišťadvajte vedantske filozofije, ki skuša uskladiti skrajnosti monizma in teizma.

Ramprasad, Rama Prasad Sen (1718 – 1775) – Veliki bengalski častilec božanske matere Kali. Avtor slovećih pesmi. V angleščino je prepešnil tudi bengalsko pesnitev Vidja in Sundar.

rasa – Sok ali bistvo stvari in njen okus.

"Rasa ... hkrati pomeni istočasno sok ali bistvo stvari in njen okus." (18,108)

Ravana – Oseba iz starodavnega epa Ramajane, vladar orjakov – rakšas, ki si je v boju podvrĝel vse bogove in ga je na koncu ubil Rama.

ravnodušnost – Ravnodušnosti ne smemo zamenjevati z brezbriznostjo. Ravnodušnost je satvićna, brezbriznost pa tamasićna.

"Ravnodušnost pomeni ostati negiben v vseh okolišćinah."

(23,661)

"Ravnodušnost pomeni miren in negiben um in vitalno, pomeni, da se nas ne dotaknejo ali nas ne motijo stvari, ki se dogodijo, ali tisto, kar nam bilo povedano ali storjeno, temveč da jih gledamo brez motenj, ki bi jih oblikovali osebni občutki, in da skušamo razumeti, kaj je izza njih, zakaj so se zgodili, česa se iz njih lahko naučimo, kaj je tisto v nas, čemur so bile namenjene, in kakšno notranjo pridobitev ali napredek nam prinašajo. Pomeni samoobvladovanje vitalnih vzgibov: jeze in občutljivosti, ponosa, pa tudi želja in drugega, tako da jim ne dovolimo zagrabit svojega čustvenega bitja in zmotiti svojega notranjega miru ali nas prisiliti k govorjenju ali delovanju v naglici in na njihovo pobudo. Pomeni: delovati in govoriti vedno iz spokojnosti notranjega duhovnega ravnotežja." (23,661)

razsvetljeni um – Nad umom je višji um in za njim razsvetljeni um, ki je "višja sila ... , um, ki ni več višje razmišljanje, ampak duhovna luč. Tu se jasnost duhovnega dožemanja, njena umirjena dnevna luč, umakne ali podredi močnejšemu blišču, sijaju in svetlobi Duha." (19,944)

razum – Človekova zmožnost, katere "značilna moč so logični vzgibi, ki si z opazovanjem in urejanjem najprej zagotovijo vsa dosegljiva gradiva in podatke, potem pa nanje deluje, da bi kot njihovo rezultanto dosegla spoznanje, ki si ga podkrepi in razširi najprej z uporabo zmožnosti premišljanja, nazadnje pa tako, da si stvarnost sklepov zagotovi s skrbnejšim in bolj formalnim delovanjem, ki je previdno, preudarno in strogo logično in ki ga preveri, zavrne ali sprejme glede na določene zanesljive kriterije in postopke, ki so nastali s premišljanjem in izkušnjo." (21,820)

resnica – "Joga poteka na podlagi ... naziranja, da je končna

resnica duhovna in subjektivna in da moramo v tej končni luči videti objektivne pojave." (22,189)

"Najvišje resnice niso niti sklepi logičnega razmišljanja niti verske predpostavke, ampak sadovi notranjega duševnega izkustva. Intelektualna resnica so le vrata k zunanjim področjem templja." (14,124)

Resničnost – "Obstaja Resničnost, Resnica vsega bivanja, ki je večja in bolj bivajoča kot vse njene tvorbe in pojavnosti ... Ta Resničnost je v vsakem bitju in daje vsaki svoji tvorbi svojo moč bivanja in vrednost bivanja." (19,1048)

retas – Seme.

ripuji – Vitalni sovražniki, strasti.

ritam – Resnica. Lastnost božanskega Bitja, ki ureja pravo dejavnost uma in telesa.

riši – Videc.

ritam – Pravica, pravičnost.

Rudra – Strašni aspekt Šive.

Russel Bertrand, Arthur William (1872 – 1970). Angleški filozof in matematik, ki je prispeval k razvoju sodobne matematične logike. Pisal je tudi o raznih družbenih vprašanjih.

rupa - Oblika.

S

sabdabrahmativartate – Presega vse, kar je mogoče izraziti z besedami, in tudi svet.

Sačidananda – (tudi Sat-Čit-Ananda) Edini v svoji trojni podobi. Sat je Bivanje, Čit je Zavest in Ananda je Blaženost. Torej Edini, ki razodeva te tri svoje vidike.

sadhak – Kdor se uri v doseganju popolnosti. Duhovni iskalec. Kdor izvaja katero koli izmed poti joge.

sadhana – Urjenje v jogi; duhovno iskanje; urjenje s katerim dosežemo popolnost.

"Sadhana je prakticiranje joge." (23,541)

sadhana čatuštaja – Štiri potrebne sposobnosti, pogoj za pot džnjane.

sadharmja – To, da v zakonu bitja in delovanja postanemo eno z Božanskim, to je eden izmed mogočih ciljev joge.

sadrišja – Podobnost (Božanskemu).

saducej – Pripadnik starojudovske versko politične struje v Izraelu za časa Jezusa.

saguna – Z latnostmi.

sahadharmi – Tisti, ki ima isto dharmo.

sahadža – Prirojen.

sahasradala – Glej: Čakra. Isto kot sahasrara.

sahasrara – Glej: Čakra.

sajudžja – Popolna združitev božanskega duha s človeškim.

sakhjabhava – Bhava kot ljubezen do prijatelja, ljubezen med enakima, ki vsebuje podobne prvine kot dasjabhava, čeprav je v njej drugačna vrsta spoštovanja.

sakši – Priča.

salokja – Prebivanje duše v Božanskem.

samadhana – Zbranost.

samadhi – Grobnica.

samadhi – "Določeno stanje zbranosti vsega našega bitja, povzdignjenega v ... nadzavestno resnico, enost in neskončnost samozavednega, samoblaženega bivanja, je cilj in vrhunec ... je pomen, ki ga naj pripisujemo izrazu samadhi. Ni zgolj stanje odmaknjenosti od zavedanja o zunanjem, ampak je celo odmaknjenost od zavedanja o notranjem v tisto, kar obstaja onstran obojega bodisi kot seme obeh bodisi kot presežno celo v njunem semenskem stanju. Ustaljeno bivanje v Edinem in Neskončnem, združeno in poistoveteno z njim. Je ostajanje v tem stanju, pa najsi bivamo v budnem stanju, v katerem se zavedamo oblik stvari, ali se umaknemo v notranjo dejavnost, ki obstaja iz principov stvari, igre njihovih imen ali tipskih oblik, ali pa se dvignemo v stanje statične ponotranjenosti, da pridemo do čistih načel in načela vseh načel, semena, imena in oblike. (20,307)

samarpana – Popolno predajanje samega sebe.

samam brahma – Do vsega enaki Brahman.

samata – Ravnodušnost, enakost, stanje zavesti, ki ga ne razburkajo nikakršni vitalni ali umski vzgibi. Osebo, ki je sposobna takšnega stanja, ne prizadenejo niti "dobri" niti "slabi" dogodki. Do vseh ima enak odnos. Ne smemo pa ravnodušnosti zamenjevati z brezbržnostjo.

"Jogijska samata je enakost duše, ravnodušnost zgrajena na razumevanju edinega Sebe, edinega Božanskega vsepovsod – videti Edino navkljub razlikam, stopnjam, neenakostim v pojavnosti." (23,664)

samipja – Bližina Božanskemu.

samjama – Samoobvladovanje.

samjami – Človek, ki se uri v samoobvladovanju.

samsara – Krožno gibanje; svet; običajno nevedno življenje.

samskara – Asociacija, vtis, pogojni odziv, ki se je izoblikoval v človekovi preteklosti.

sanatana dharma – Večna vera in postava.

sanctum – Sveti kraj.

sančita karma – Del karme, ki ostane za naslednja življenja.

sanjasin (sannjasin) – Po starem indijskem pojmovanju naj bi brahmin (pripadnik najvišje kaste) svoje življenje razdelil na štiri

faze: 1. brahmačarja: v mladih letih naj bi se človek usposabljal za življenje (posvetno in duhovno), pri tem pa naj bi se vzdrževal tudi spolnosti; 2. grihastha: človek naj bi si ustvaril družino in dobil otroke; 3. vanaprastha: otroci odrastejo, mož in žena pa se umakneta v samoto in se posvetita duhovnosti; in 4. sanjasa: posameznik povsem zapusti posvetno življenje in se posveti duhovnemu iskanju. Poročeni navadno dobijo pristanek zakonca.

Dandanes ima beseda širši pomen in se uporablja za razne vrste pobožnih prosjakov, ki se preživljajo z miloščino, večina med njimi je umazana in slabo oblečena. Posvetijo se duhovnemu življenju z zaprisego, da bodo živeli v celibatu (spolni vzdržnosti), brez premoženja in izključno od tega, kar jim podarijo drugi (s prosjačenjem). Res je to vrsta prostovoljnega uboštva, vendar ni samo to. Takšnim ljudem pravijo v Indiji tudi sadhu in so zelo spoštovani.

sankara – Neupravičeno mešanje različnih narav in funkcij.

sankhja – Eden izmed klasičnih sistemov indijske filozofije.

sanskara – Asociacija, vtis, navada..

santa – Končen.

santoša – Zadovoljnost.

Sarama – Intuicija.

Sarasvati – Navdih resnice.

Sarasvati, Sarama, Ila in Dakšina – Imena boginj, ki pomenijo dejanske psihološke moči.

sarvabhutani – Vsa bitja.

sarvabhutatmabhutama – Tisti, čigar jaz je postal jaz vseh bitij. (Gita 5,7)

sarvam khalvidam brahma – Resnično, vse to je Brahman. (Čandogja upanišada 3.14.1)

Sat – Bivanje. Resnica.

satja – Resnicoljubnost,

satja juga – Doba resnice, zlata doba sarega indijskega izročila.

satjam – Resnica, resnica bivanja.

satjam ritam brihat – Resnica, pravica, neizmernost (Atharvaveda 12,1,1), starodavne oznake za nadumsko zavest.

sat-puruša – Sat je v skt. bivanje, bit. (Op. prev.)

"Puruša je temeljna zavest, je pravo bitje ali vsaj predstavlja pravo bitje na vsakem nivoju, kjer se pojavlja." (23,1006)

"Puruša je tiha pričujoča zavest, ki opazuje dejanja prakriti." (22,301)

satsang – Druženje z dobrimi; družba dobrih ali svetih ljudi.

satva – Guna, ki je vzgib čistosti, svetlobe in odsotnosti bolezní, veže človeka na blaženost in težnjo po spoznanju. Ena od treh modalitet narave – gun.

"Modalitete narave so v svojem bistvu kvalitativne in jih zaradi tega imenujemo gune ali kakovosti." (13,411)

"Prakriti tvorijo tri gune ali bistvene modalitete energije.

Satva, seme inteligentnosti, ohranja delovanje energije. Radžas, seme sile in dejanj, ustvarja delovanje energije. Tamas, seme inertnosti in neinteligentnosti, zanikanje satve in radžasa, razdira, kar onidve ustvarjata in ohranjata." (13,65)

"Princip satve najbolj učinkuje na um. Ne toliko na nižje dele uma, kjer prevladuje radžasična življenjska sila, temveč predvsem na inteligentnost in voljo razuma. Inteligentnost, razum in racionalno voljo usmerja narava njihovega prevladujočega načela nenehno prizadevanje po asimilaciji, asimilaciji s spoznanjem, asimilaciji z močjo razumevajoče volje, v nenehno prizadevanje k ravnotežju, k določeni stabilnosti, urejenosti, harmoniji (uglašeniosti) nasprotujočih si elementov naravnega dogajanja in izkustva. To zadovoljenost dosega na razne načine in v različnem obsegu. Doseganje asimilacije, ravnotežja in uglašeniosti vedno prinaša s seboj bolj ali manj intenziven in zadovoljujoč občutek lahkotnosti, sreče, obvladovanja, varnosti, ki je se razlikuje od motenih in silovitih užitkov, ki jih negotovo nudita zadovoljitev radžasične želje in poželenja. Značilnosti satvične gune sta luč in sreča. Te tri gune določajo celotno nprav utelešene-ga živečega umskega bitja." (21,657)

sauča – Čistost.

siddha – Popoln.

siddhi – Izpolnitev, popolnost, doseganje ciljev samodiscipline z jogo. Tudi okultne moči.

Siddhiji so nenavadne zmožnosti, ki jih pridobimo z jogo. Po številu jih je osem, zato jim v sanskritu rečejo tudi aštāsiddhi.

"Aštāsiddhiji so treh vrst: 1. Dva siddhija spoznanja – vjapti in prakamja. 2. Trije siddhiji moči – aisvarja, isita, vasita. 3. Trije siddhiji telesa – nahima, ladhima, anima." (27,371)

"S prakamja je mišljena popolna prakaša čutil in uma, s

katero ta presesegajo navadne meje telesa ... Vsaka oblika prakamja ima ustrezajočo obliko vjapti, tj. sprejemanja ali posredovanja ... Aisvarja je učinkovitost Volje pri delovanju na predmet ali dogodek, brez pomoči fizičnih sredstev ... Isita je enaka učinkovitost volje, ki ne učinkuje z ukazi ali s pomočjo misli, z adžnjanam, ampak s pomočjo srca ali temperamenta (citta) v zaznavi potrebe ... Vasita je takšno obvladovanje predmeta v njegovi naravi, da je podredljiv besedam, sprejemljiv za posredovanje misli, da čuti in deluje, kot mu je sugerirano ..." (27,371)
 "Mahima – veličina, moč namernega povečanja fizične mase in njene gostote, laghima – lahkost, moč napraviti telo lahko, voljno znižanje gravitacijske sile, anima – subtilnost, moč napraviti telo fino; po volji zreducirati fizično maso in gostoto." (27,371)

sila – "S silo ne mislim na umsko ali vitalno energijo, temveč božansko silo od zgoraj. Tako, kot pride od zgoraj mir in se tudi razprostere, tako je tudi s to silo (šakti). Nič, niti razmišljanje ali meditiranje, ne more potekati brez nekega delovanja te sile. sila o kateri govorim je sila razsvetljenja, preobrazbe, prečiščenja vsega, kar je treba storiti v jogi za odstranitev sovražnih sil in napačnih vzgibov. Ta je tudi vir vnanjega delovanja ... če je to božanska volja." (24,1203)

smithfieldski ognji – Smithfield je del Londona, kjer so včasih gorele grmade in potekale razne ekzekucije.

smriti – Izročilo. Pomnenje, zmožnost s katero se nam razkazuje resnično, skrito znanje, ki ga takoj prepoznamo kot resnico.

snovna zavest – Del fizične zavesti, zelo temačen, neumen, top, brezbrizen, poln nevednosti, tope lenivosti in počasnosti tamasa.

snovno fizično – Najbolj fizična raven fizičnega (fizično namreč vsebuje umsko fizično, vitalno fizično in snovno fizično).

snovno vitalno – Spodnja plast človekove vitalne narave.

so ham – Jaz sem On (Iša 16).

Sokratovi komentarji – Platon: Poslednji dnevi Sokrata. Slovenska matica, Ljubljana 1988.

sovražna moč (sila) – Škodljiva ali nasprotujoča sila.

"Sovražne sile so tiste, ki skušajo vse preprečiti in se upirajo Božanskemu ter nasprotujejo jogi." (22,397)

spoznanje – Grki so ločili tri vrste spoznanja: 1. mathesis je pojem za zavestno in z učenjem pridobljeno (spo-)znanje, 2. pathesis je spoznanje pridobljeno z osebnim izkustvom, in 3. gnosis je spoznanje prek meditacije ali intuicije.

Spoznaj samega sebe! (gr.: Gnothi seauton!) – Napis na Apolonovem svetišču v Delfih. Geslo mnogih duhovnih poti, ki za svoje orodje uporabljajo um, npr. džnanajoga.

sraddha – Vera, prepričanje.

sravana – Pozorno poslušanje.

subtilni vid – Poleg zaznav z grobimi čutili je pri človeku možno tudi zaznavanje na subtilni ravni. Uresniči se kot posledica jogijskega urjenja.

subtilnejši ovoji in telesa – Joga pozna poleg fizičnega in vitalnega ovoja (anamajakoša in pranamajakoša), ki sestavljata grobo

telo (sthula deha), še fino telo (sukšma deha), ki ga sestavlja samo umski ovoj (manomajakoša), in vzročno telo (karana deha), ki ga sestavljata ovoj spoznanja (vidžnjanamajakoša) in ovoj blaženosti (anandamajakoša).

sufizem – Ezoterična, mistična smer v islamu, ki izvira iz Perzije. Sestavlja jo niz mističnih poti. Dobesedno je ime prevzeto po preprostih volnenih oblačilih, ki so jih nosili pripadniki. Med sufiji je bilo nekaj največjih perzijskih pesnikov.

sukham – Sreča.

sukšma anna – Fina snov.

sukšma deha – Tudi sukšma šarira. V jogi razlikujemo tri telesa: 1. Sthula deha ali grobo telo, ki ga dobimo po starših. To je identično z annamaja koša. Je prvo od treh teles, ki veže dživo. 2. Sukšma deha ali subtilno telo (tudi linga šarira) sestavljajo tri koše ali ovoji: prana (vitalno), manas (um) in vidžnjana (intelekt). Sestavlja ga sedemnajst elementov. V tem telesu se (po advaita vedanti) dživa preseljuje in vztraja do mokše ali osvoboditve. 3. Karana deha ali vzročno telo (karana šarira) je adžnjana ali nevednost. Je glavni vzrok utelešenja.

sukšma drišti – Subtilni (pretanjeni) vid.

sukšma šarira – Glej: Sukšma deha.

sundaram – Lep.

supramentalna joga – Šri Aurobindova nadumska, integralna (skt. purna) joga.

supramentalizacija – nadumska preobrazba, nadumska sprememba. "Supramentalizacija zavesti ... pomeni povzpeti se nad um v nadum in spust naduma v naravo." (23,509)

"Nadumska sprememba je zadnja stopnja siddhija." (22,21)

supramentalno – Nadumsko. Področja zavesti nad umom.

sušupti – Globoko spanje brez sanj.

svabhava – "Lastno bitje". Počelo samopostajanja. Prava nrav, čista lastnost duha v njegovi inherentni moči zavestne volje in njegova značilna sila delovanja.

svadhistana – Glej: Čakra.

svadhaja – samovzgoja.

svajamprakaša – Lastna razsvetljenost. Najvišje bivanje, ki se na najvišji način zaveda samega sebe.

svapna – Spanje s sanjami.

svarupa – Bistvena, prava oblika ali podoba.

svetovi – Joga in druge ezoterične vede poznajo poleg fizičnega, snovnega sveta še druge svetove, v katerih se dogajajo različni dogodki. V teh svetovih veljajo drugačne zakonitosti kot v snovnem svetu. Čim višje gremo, tem manj opredeljeni so ti svetovi. Nad snovnim svetom je najprej vitalni svet, nato umski itd. Prav tako obstajajo tudi nižji svetovi od zemeljskega, snovnega sveta.

Š

šabda – Izročilo.

šakti – Energija, sila, moč, volja. Samobivajoča, samospoznavna in samodelujoča moč Gospodova, ki se izraža v delovanju prakriti. Glavni element tantričnih jog in tudi celostne joge.

Božanska moč. Zavestna sila Božanskega.

"Šakti je ... moč gospodova (išvare, deve ali puruše), ki se razodeva v delovanju prakriti." (12,82)

"... je čisto Bivanje-Zavest-Blaženost kot moč, ki obstoji v obliki časa in prostora in v vsem, kar je v tem, in ki je sevajoči razsvetljevalec v vseh bitjih." (Šak., 17)

šaktipat(a) – Posredovanje duhovne moči. Navadno poteka pri posvetitvi.

šalagram – Podoba kozmičnega jajca, iz katerega je nastal svet.

šama – Mirovanje, počitek; počelo mirovanja in tišine v višji ali božanski zavesti.

šamadi satka – Šest vrlin : umirjenost uma (šama), samoobvladovanje (dama), prava naravnost uma (uparathi), potrpežljivost (titikša), vera (šradha) in zbranost (samadhana).

šanta – Bhava kot filozofsko razmerje. Nima več primesi vitalne, čustvene plati bitja in se približuje satvičnosti ali pa je skoraj popolnoma satvična.

Šankara (788 – 820) – Indijski svetnik in filozof, ki je v obdobju razpadanja hinduizma obnovil vedanto. Začetnik advaita vedante. Poudarjal je pot spoznanja (džnjana joga).

šašvatih samah – Za vekomaj (Gita 6,41).

šantam – Spokojen.

šanti – Spokojnost, mir; duhovni mir.

šastra – Kateri koli sistemiziran nauk in znanost. Moralni in družbeni kodeks. Znanost in umetnost pravilnega spoznavanja, pravilnega delovanja in pravilnega življenja. V jogi je to znanje o resnici počelih, močeh in procesih, ki obvladujejo uresničenje.

šišja – Učenec.

Šiva – a) Bog kot uničevalec. Eden od Trojice: Brahma, Višnu, Šiva. b) Gospod odpovedi in najvišjega dobrega.

šivalinga – Črn kamen falične oblike. Simbol Šive.

šloka – Verz.

šraddha – Prepričanje, vera.

Šrimad bhagavatam – Tudi Bhagavata purana. Eno od pomembnih hindujskih del iz serije legend (purane). Štejejo med svete spise in so napisani v lažjem sanskritu.

šruti – Sluh, duhovno slišanje, navdih. Navdahnjeni Spisi.

šubha karma – Dobra dejanja.

šuddha bhakti – Čista ljubezen in vdanost.

šunja – Praznina; nič, ki je vse.

T

tamas – Ena od treh gun, ki so sestavine prakriti. Temina, mračnost. Modaliteta nevednosti in lenivosti, sila nezavestnega, katere prevedba je nezmožnost in nedejavnost. Tamas je nastal iz nevednosti in utvare. Povzroča zanikrnost, lenobnost in spanje.

Tamas, princip inercije, je najmočnejši v materialni naravi in v našem fizičnem bitju. Delovanje tega principa je dveh vrst: inernost sile in inertnost spoznanja. Tisto, kar tamas pretežno obvladuje, teži v svoji sili k lenemu nedelovanju in negibnosti ali pa k mehaničnemu delovanju, ki ga samo ne obvladuje, ampak ga obvladujejo temačne sile, ki ga ženejo v mehaničnem krogu energije. Prav tako se v svoji zavesti obrne k nezavestnemu ali zaviti podzavesti ali k nejevoljni, leni ali na nekakšni mehanični zavestni akciji, ki niti nima predstave o lastni energiji, temveč jo vodi neka ideja, za katero se zdi, da je zunanja ali je v njeni dejavni zavesti vsaj pritajena. Tako je princip našega telesa po svoji naravi inerten, podzavesten, nesposoben česarkoli razen mehničnega in privajenega samouravnavanja in delovanja. Čeprav ima, tako kot vse drugo, kinetični princip in princip ravnotežja svojega stanja in delovanja, notranji princip reagiranja in skrite zavesti, prispeva ta k večini njegovega radžasičnega gibanja življenjska moč in vso očitna zavest mentalno bitje.

tantra – Ena od štirih zvrsti starih besedil z indijskim duhovnim izročilom so tantré oz. agame. Vsebujejo svojstven ezoterični nauk in postopke za doseganje uresničenja. Razlikujejo pet vrst tanter. Tri vrste se nanašajo na božanstvo, ki v njih razkriva spoznanje: Šivaagama, Šaktaagama, Višnuagama. Poleg teh treh so še Surjaagama in Ganapatiagama.

Tantra je eden od sistemov indijske filozofije. Na njej sloni vrsta sintetične joge, ki ji pravimo tudi tantra ali tantrična joga. Izhaja iz velikega osrednjega načela narave, velike dinamične

sile narave. V vedskih metodah joge (tj. trimarga) je gospod joge puruša, zavest-duša, v tantri pa prakriti, narava-duša, energija, volja-v-moči, izvajalec v vesolju. Tantrični jogi z učenjem in uporabo volje-v-moči, tj. z njeno metodo, z njeno tantró, sledi ciljem svoje discipline – obvladovanju, popolnosti, osvoboditvi, blaženosti. Metoda tantrične discipline je dvigniti naravo v človeku v pojavno moč duha. Sir J. Woodroffe (Arthur Avalon), veliki poznavalec tanter, piše v knjigi Sakti and Sakta (str. 34.): "Glede na izpeljavo besede 'tantra' iz 'tan', razprostrti, je tantra tisti (spis), s katerim se razprostre znanje (džnjana – tanjate, vistarjate džnjanam anena, iti tantram. Pripona 'tra' je koren besede 'rešiti'. Razprostrto je tisto znanje, ki odrešuje."

Napačno je pojmovanje, da je tantra sveti spis šakti tj. častilcev šakti. To je le ena od tanter. So pa še druge kot npr. šaivistična, višnuistična itd.

tapas – Goreče prizadevanje.

"Sila s katero samozavest izrazi svoje potencialne lastnosti se imenuje tapas, sila energije. Biti samozavesten je očitno značilnost volje." (12,121)

tapasja – Prizadevanje, naprezanje; osredotočanje volje in energije na obvladovanje uma, vitalnega in fizičnega in njihovega spreminjanja ali doseganja višje zavesti.

"Tapasja je osredotočanje volje za doseg rezultatov v sadhani in obvladovanje nižje nravi." (23,541)

tapasvi – Kdor dela tapasjo.

tasjai ... satjam ajatanam – Prebivališče tega je resnica (Kena 4,8).

tasmin vijnate sarvam vijnatam – Če poznamo Tisto, poz-

namo vse.

tat – Tisto.

tatva – Tistost. Temeljno vesoljo načelo.

tedžas – Sila, moč, energija.

teozofi – Privrženci teozofije, gibanja, ki ga je ustanovila Helena Petrovna Blavatsky (1831 – 1891) in nadaljevala Annie Besant (1847 – 1933) in ki ima v svojih naukih veliko okultnih prvin, pa tudi precej prvin budizma, hinduizma in drugih verskih in ezoteričnih sisemov.

teženje – S to besedo prevajamo ang. besedo 'aspiration'.

titikša – Potrpežljivost.

Titus Balbus – Šri Aurobindo uporablja to ime kot značilno, najpogostejše ime pri Rimljanih, tako kot sta npr. pri Angležih John Smith ali pri Slovencih Janez Kovač.

tjaga – (Notranje) odrekanje.

Torquemada, Tomas de (1420 – 1498) Dominikanski menih in prvi veliki inkvizitor v Španiji.

traigunja – Stanje vezanosti na tri gune.

transsubstanciacija – snovno spremeniti kruh in vino v telo in kri.

tratak (tudi trataka) – Zrenje, osredotočeno na eno samo točko

ali predmet, po možnosti svetleči predmet.

trigunatita – Onkraj kontrole treh gun.

trikaladrišti – Videnje treh časov: Sedanjosti, preteklosti in prihodnosti.

trimarga – Trojna pot.

U

udasina – Nad vsem, odmaknjen.

ujeto Božansko – Šri Aurobindo ima tu v mislih očitno nadumski princip zavesti ali na kratko "nadum" (ang.: Supermind), cilj njegove integralne joge.

um – "Um je v svojem bistvu zavest, ki meri, omejuje, izrezuje oblike stvari iz nedeljivih celot in jih hrani v sebi, kot bi bile ločene od celote." (18,162)

umska raven – "Nad vitalno ravnijo je umska raven, svet umskega bivanja, v kateri nista niti življenje niti snov, ampak je glavna determinanta um. Tam um ni opredeljen s snovnimi pogoji ali življenjsko silo, ampak ju sam opredeljuje in uporablja v svoje namene." (20,435)

umski puruša – "Puruša ... je na vseh ravneh. Obstoji umski puruša, manomaja, vodja življenja in telesa kot postavlja Upanišada, vitalni in fizični puruša. Potem je dušno bitje, čajtja puruša, ki podpira in nosi vse te. Lahko rečemo, da so to projekcije dživatmana postavljene tja, da podpirajo prakriti na raznih

ravnih bivanja. Upanišada govori tudi o nadumskem in blaženem puruši..." (22,276)

"V umski zavesti postane atman umsko bitje, manomaja puruša." (12,88)

"Umsko bitje v notranjosti pazi, opazuje in sodi o vsem, kar se v tebi dogaja." (22,301)

"Umsko bitje o katerem govori Upanišada, ni del umsko živčne mešanice – je manomaja purušah prana-šarira-neta, umsko bitje, vodja življenja in telesa. Če bi bilo sestavni del te mešanice, ne bi moglo biti tako opisano. Niti ne more mešanica ali njen del biti puruša. Upanišada ga opisuje kot manomaja, ker je dušno bitje izza tančice in človek kot umsko bitje v življenju in telesu, živi v svojem umu in ne v svojem dušnem, zato mu je vodja v življenju in telesu manomaja puruša. Dušnega bitja, ki podpira celoto, se ne zaveda ali pa se ga nejasno zave v svojih najboljših trenutkih. V človeku predstavlja dušno prvega ministra, manomaja, samo zase pa je blagi ustavni kralj. Manomaja je tisti na katerega se obrača praktični za pristanek na svoja dejanja." (22,302)

umsko bitje – Po Šri Aurobindu je človek prehodno bitje, ki je v tisti fazi evolucije, ki jo označuje predvsem um; torej je umsko bitje. Posameznik je lahko na različni stopnji razvitosti znotraj te kategorije, odvisno od tega, kateri del uma pri njem prevladuje. Tako so lahko ljudje bodisi manj ali bolj razvita umska bitja. Cilj Šri Aurobindove joge je razviti človekove potenciale preko uma, se pravi, doseči naslednjo stopnjo evolucije, nadumsko bitje.

"Človek je načeloma umsko bitje, vendar ne živeče v umskem svetu, ampak v pretežno fizičnem bivanju. Njegov um je zaprt v snovi in pogojen s snovjo." (20,468)

"Ko duša biva v umskem načelu in še ni podvržena življenju in telesu, pač pa ju uporablja, se prepozna kot umsko bitje, ki oblikuje svoje umsko življenje, sile, podobe in telesa iz fine umske tvarine, glede na svoje individualno spoznanje, voljo in

dynamis, prilagojeno odnosom do drugih podobnih bitij in moči v občem umu." (21,306)

upamana – Spozna(va)nje s primerjanjem.

upanišade – Tretji del ved, starih indijskih pesnitev in del šruti, razodetja. Obstaja nad 150 upanišad. Vsebujejo jedro staroindijske modrosti in predstavljajo temelj vedante. Pomembnih je predvsem deset: Iša, Kena, Katha, Mundaka, Mandukja, Taitirija, Brihadaranjaka, Čandogja, Prašna, Ajtareja.

uparathi – Prava naravnost uma, ki se kaže v tem, da um preneha biti usmerjen navzven prek čutil.

upari budhna esam – (Rv. 1.24.7) Njihov temelj je zgoraj.

uresničenje – Tisti dosežek v jogi ali duhovni samovzgoji, s katerim postane notranje doživetje iskalčeva trajna last.

Uspenski – Peter Demijanatovič (1878 – 1947), – Ruski filozof, najvplivnejši učenec Gurdijeva in zagovornik njegovih teorij. Od Gurdijeva se je oddaljil leta 1924 in samostojno nadaljeval delo.

utkata karma – Del prarabdhe, ki ga bo treba odslužiti.

uttamam rahasjam – Največja skrivnost. Skrivnost vseh skrivnosti.

V

vajragja – Popolno prenehanje želja in navezanosti. V jogi je več stopenj vajragje in učenec največkrat doseže popolno

vajragjo z dolgotrajnim in vztrajnim urjenjem. Odklanjanje sveta.

Vasiṣṭha – Starodavni indijski modrijan.

Vasudeva – Eno od imen Krišne. Božansko, vsepričujoče bitje.

vatsaljabhava – Bhava kot razmerje staršev do otrok.

vdanost (skt. bhakti) – Goreča ljubezen do Božanskega polna predajanja samega see.

vedanta – Beseda vedanta dobesedno pomeni konec ved, označuje pa filozofijo, ki sloni na upanišadah, ki so dejansko napisane na koncu vsake posamezne vede.

vede – Svete knjige, ki so temelj hinduizma. Sestavljajo jih himne, napisane v starem sanskritu – kot se splošno trdi – vsaj 1500 do 1000 pr. n. št. Posamezne zbirke so: Rigveda, Jadžurveda, Samaveda in Atharvaveda.

vera – "Vera je dušna priča sicer še nerazodetega, nedoseženega ali neuresničenega, kar pa spoznavalec v nas vendarle čuti kot resnično ali kot tisto, čemur je najbolj vredno slediti in ga doseči, čeprav za to ni nobenih indikacij." (23,573)

Vergil (lat.: Vergilius) – Rimski pesnik (70 – 19 pr. n. št.), avtor velike pesnitve, imenovane Eneida.

vibhuti – Človek, ki uteleša neko božansko moč.

vicara – Misel, razumska refleksija. Nenehno poizvedovanje o tem, kaj je resnično in kaj ni.

videc – Čloek, ki vidi skrite globine narave in bitja, zlasti neskončno večno bit v vseh stvareh.

vidja-avidja – Vedenje in nevedenje, znanje in neznanje.

"Razodevanje poteka v dveh izrazih: vidja in avidja, zavest enosti in zavest mnogoterosti. To sta dva vidika maje, oblikujoče samopredstave Večnega." (12,105)

"Razločevanje med znanjem in nevednostjo se začneja v himnah Rig vede. Znanje se pojavlja kot zavest Resnice, Pravice, satjam ritam in vsega, kar je na ravni Resnice in Pravice. Nevednost je nezavestnost, acitti, o Resnici in Pravici, nasprotje njene-mu delovanju in stvaritev napačnih in nasprotnih delovanj..." (18,489)

vidžnjana – Duhovna ali božanska inteligenca. Izčrpno spoznavanje.

vikara – Popačenje.

viraha – Ločitev, odsotnost (božanskega ljubimca).

višaja – Dražljaj.

višīštadvaita – Zvrst vedante (kvalificirani monizem).

višja polobla – "Um in življenje sta nad snovjo (manas in prana sta nad annam), vsi skupaj pa tvorijo nižjo polovico bivanja v svetu (aparardha). Čista zavest in čista blaženost izhajata iz čiste biti (Čit in Ananda iz Sat) in tvorijo zgornjo polovico bivanja v svetu (parardha). Čista ideja (vidžnjana) pa je kot zveza med obema." (17,62)

višja zavest – "Višja zavest je zavest nad običajnim umom. Od

njega se razlikuje po svojem delovanju. Razteza se od višjega uma, skozi razsvetljeni um, intuicijo in prekum, tja gor do meja nadumskega." (22,308)

višje umske ravni – Umske ravni nad normalno najvišjim dosegom človeške umske zavesti, nad mislečim umom so: višji um, razsvetljeni um, intuicija, prekum in nadumske ravni.

višje vitalno – Najvišja plat običajne človekove življenjske narave: vitalni um in čustveno bitje.

višje moči zavesti – Najprej se življenje pojavi v snovi kot posledica spusta vitalnega z njegove lastne ravni, potlej se um pojavi v življenju in snovi na zemlji, ko se spusti s svoje lastne umske ravni itd.

višji um – "Naš prvi odločilni korak iz človeškega dojemanja, iz naše normalne umskosti je vzpon v višji um; ta ni več mešanica luči in teme ali napol svetloba, ampak velika jasnost Duha. Njegova temeljna lastnost je občutek, da je bivanje enovito, z močno mnogostransko razgibanostjo, ki je zmožna oblikovati množico spoznavnih vidikov, poti za delovanje, oblik in pomenov nastajanja in ima o vsem, kar obstaja, spontano notranje spoznanje." (19,939)

Višnu – Božanstvo v hindujski trojici, ohranjevalec, ki se uteleša kot avatar na zemlji.

višnuistična joga – Bistvo višnuizma, ene od veroizpovedi v Indiji. Verjetno je tu mišljena posebna zvrst bhakti joge, ki jo je širil Šri Čajtanja; njeno različico gojijo pripadniki gibanja Zavest Krišne (hare Krišna), ki je precej razširjeno tudi v Evropi.

višuddhi – Glej: Čakra.

vitalna nrav – Vitalna narava, človeška plat, v kateri prevladuje vitalno.

vitalna raven – Tudi vitalni svet. Svet nad snovnim, zemeljskim svetom, ki ga vidimo.

vitalni človek – Človek želja in občutkov, človek sile in delovanja, strasti in čustev, dinamični posameznik, torej človek pri katerem prevladuje vitalni del njegove narave in določa temeljne življenjske vrednote in cilje, način življenja in delovanja.

vitalni ovoj – Ovoj, ki sestavlja grobo telo.

"Poleg stanja našega fizičnega in vitalnega bitja, ki se imenuje grobo telo in je zgrajeno iz dvojega: iz snovnega ovoja z vitalnim nosilcem in iz umskega bitja, imenovanega subtilno telo ter iz enotno zgrajenega umskega ovoja, pozna terminologija joge še tretje, najvišje in božansko stanje nadumskega bitja, ki se imenuje vzročno telo in je zgrajeno iz četrtega in petega nosilca, imenovanih spoznanje in blaženost." (20,12)

vitalni puruša – Pravo vitalno bitje – tiha opazujoča zavest v ozadju naše življenjske narave, predstavnik ali projekcija našega pravega bitja na življenjski ravni.

vitalni um – "Obstaja del nravi, ki sem jo imenoval vitalni um. Funkcija tega uma ni mišljenje in razmišljanje, zaznavanje, obravnavanje in ugotavljanje ali vrednotenje stvari, kajti to funkcijo opravlja pravi misleči um, Buddhi, temveč načrtovanje ali sanjarjenje ali predstavljanje tistega kar bi lahko storili." (22,334)

vitalno – Področje, raven ali svet, iz katerega izhaja življenjska sila in v katerem obstajajo vitalna bitja. Del našega bitja, v katerem je sedež življenjskih sil. Pojavno vitalno bitje je le površinski izraz širšega in globljega vitalnega bitja, ki ima svoj sedež na vitalni ravni.

"Vitalno pomeni življenjsko silo. Kjer je življenje, v rastlini, živali ali človeku, je tudi življenjska sila. Brez vitalnega ne more biti življenja v snovi in ne živih dejanj." (22,346)

"V vitalni ali nervni zavesti postane atman vitalno ali dinamično bitje, pranamaja puruša." (12,88)

"Tudi naše lastno pojavno bitje je na površini rezultat širšega in globljega vitalnega bitja, ki ima sedež prav na vitalni ravni in prek katerega je povezano z vitalnim svetom." (20,434)

"Obstojijo štirje deli vitalnega bitja. Najprej umsko vitalno, ki daje željam, strastem, čutnostim in drugim vzgibom vitalnega bitja umski izraz z mišljenjem, govorom ali kako drugače. Čustveno vitalno, ki je sedež raznih čustev kot so ljubezen, veselje, žalost, sovraštvo in drugo. Osrednje vitalno, ki je sedež močnejšim vitalnim hrepenenjem in reakcijam npr. častihlepju, ponosu, strahu, želji po slavi, privlačnostim in odbojnosti, željam in poželenjem različnih vrst in je področje mnogih vitalnih energij. Zadnje, najnižje, ki ga napolnjujejo majhne želje in občutki, kateri sestavljajo večji del vsakdanjega življenja, npr. želja po hrani, spolna želja, majhne simpatije, antipatije, domišljavost, prepiri, želja po pohvali, jeza pri karanju, male želje vseh vrst – in brezštevila množica drugih stvari. Njihovi ustrezni sedeži so: 1. Področje od grla do srca. 2. Srce (to je dvojni center, ki v ospredju pripada čustvenemu in vitalnemu, in zadaj psihičnemu. 3. Od srca do popka. 4. Pod popkom." (22,334)

vitalno bitje – Mišljeno je katero od bitij z vitalne ravni, rakšase, pišače in pramathe. Predstavljajo psihološke sile vitalne ravni. Npr. rakšase predstavljajo silne strasti in vplive.

Izraz vitalno bitje ima tu drugačen pomen kot v prejšnjem primeru. Mišljen je del našega bitja, v katerem je sedež življenjskih sil.

vitalno, fizično ... – Pri človeku ločimo več plasti bitja. Imenujemo jih tudi ovoje. Klasična joga je razlikovala pet takih plasti.

Šri Aurobindova integralna joga pozna sedem glavnih plasti. Naštete funkcije se nanašajo na tri nižje plasti, ki so pri vseh jogah enake: 1. Fizična plast ali ovoj (skt. annamaja koša) je našim očem vidno telo. 2. Vitalna plast ali ovoj (skt. pranamaja koša) je ovoj življenjske energije, ki napaja fizično telo, da se lahko giblje in opravlja metabolizem. 3. Umska ali mentalna plast (skt. manomaja koša) je ovoj, ki opravlja intelektualno in racionalno dejavnost. Tako kot obstajajo ti ovoji, obstajajo tudi njim adekvatni svetovi iz katerih delujejo različne sile.

vitalno materialno – Življenjsko snovno, ena najnižjih vitalnih plasti pri človeku – življenje v materiji.

viveka – Razločevanje.

Vivekananda Svami (1863 – 1902), učenec Šri Ramakrišne (1834 – 1886), je ponesel indijsko filozofijo in jogo na zahod. Znana je njegova izjava: "Narava je kot pasji rep: poskušate jo ugrizniti, pa se spet izmakne."

vizije, slišanja in moči – Vizije, slišanja in moči so pojavi, s katerimi se v sadhani pogosto srečujemo. Same po sebi nimajo za jogo nikakršnega pomena, vendar označujejo mejnike, po katerih sadhak lahko sklepa o svojem napredovanju. So pa lahko tudi prepreka, če se sadhak pri njih zaustavlja, namesto da bi šel ravnodušno naprej.

vmesno področje – "Vmesno področje preprosto pomeni zmedeno stanje ali prehod, v katerem se nekdo znajde, ko izstopa iz osebne zavesti in se odpira v kozmično (kozmični um, kozmično vitalno, kozmično fizično, morda nekaj kozmičnega višjega uma), ni pa še presegel človeških umskih nivojev. Nismo še v neposrednem stiku z božansko Resnico na njenih lastnih ravneh, vendar z njih lahko nekaj sprejemamo, celo neposredno iz prekuma. Le če smo še vedno utopljeni v kozmično nevednost, se lahko vse, kar prihaja od zgoraj, pomeša, spreobrne, in ga lahko obvladujejo nižje, celo sovražne moči za svoje namene." (23,1052)

Vrindavan – Tudi Brindavan. Višnuistična nebesa večne Lepote in Blaženosti. Ime izhaja iz kraja v Indiji (Vrindavan ali Brindavan), kjer je Krišna plesal z gopiji – pastirji in pastircami.

vritti – Vrtinci, vzgibi, delovanje umskih in moralnih zmožnosti.

Z

zamaknjenje – Pojav, ko zavest zapusti svoje navadno budno stanje, v katerem se zaveda zunanjih dražljajev in dogodkov, in se premakne v drugačno notranje ali višje stanje.

zavest Resnice – Šri Aurobindo uporablja vzporedno tudi besedo nadum (nadumsko).

"Besedno zvezo (zavest Resnice) sem si izposodil iz Rig vede: rita cit, kar pomeni zavest bistvene resnice bivanja (sat-jam), urejene resnice dejavnega bitja (ritam) in širno samozavedanje (brihat), v katerem je zavest edino mogoča." (18,117)

"Z zavestjo Resnice je mišljena zavest spoznavanja, ki se takoj, notranje in neposredno, zave Resnice v pojavnosti in ji je

ni treba iskati tako kot umu." (Guid. 1,275)

zelot – Pripadnik judovske stranke, ki se je v Jezusovih časih divje bojevala proti rimskemu gospostvu.

Ž

želja – V jogi poznamo štiri vrste (stopnje) želja: Trišna (pohlep) je, da si želimo še več tistega, kar že imamo (ženo, otroke, bogastvo, slavo, veličino). Ičča (hlepenje) je, da si želimo še kaj drugega (otroka), čeprav imamo že mnogo vsega (ženo, bogastvo, slavo, veličino itd.). Spriha (hotenje): Ni želja po nečem, kar manjka, ampak po nečem neizogibnem. Nekdo je recimo lačen in porodi se mu želja po hrani. Vasana je subtilna želja po tem, da bi stvari, ki jih imamo, obstale (npr. da bi telo še naprej obstajalo).

željna duša – "V nas je dvojna duša ali dušno ... površinska željna duša, ki deluje v naših vitalnih hrepenenjih, naših čustvih, estetski sposobnosti in umskem iskanju moči, spoznanja in sreče, in podprazna dušna entiteta, čista moč luči, ljubezni, radosti in prefinjenega bistva bitja, ki je naša prava duša izza zunanje oblike fizičnega bivanja, kot jo tako pogosto častimo z imenom." (18,220)

življenje – "Življenje je dinamični izraz sile Zavesti, ko se ta požene navzven, da bi se uresničila v konkretni uglašenosti stvarstva." (24,1292)

Besednjak izrazov
v Šri Aurobindovh spisih
Pripravil in prevedel: Valentin Jež
Lektorirala: Alenka Šivic-Dular
Elektronska izdaja: Arja